

LEONARDI

IACCHINI MEDICI
EMPORIENSIS,

DE ACUTORVM
MORBORVM CVRA
TIONE DISP-
TATIO.

*Eiusdem, Quæstionum naturalium,
Libellus.*

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI ARVD SEB,
GRYPHIVM,
1540. CA.

G V I L I E L M V S G V I D O B A L D V S
Medicus Hieronymo Montuo Medico, & Philo-
sopho doctissimo s. D.

LGISTI mecum superioribus diebus, doctissime Hieronymo, ut Leonardi Iacchini, uiri sane omnium, quos unquam nouerim, Galenicis præceptis addictissimi commentaria aliquot, quæ Lugdunum proficiscens Typographis daturus mecum detuleram, tibi haudquaquam denegarem. Idq; eo obnoxius petebas, quòd Leonardum multa scripsisse dicebam, non tamen multa edidisse, quæ uulgo legerentur. En ut liberalior, quò tardior fuerim, iure censear, plura quam exegeris, oculis subijcio. Habe enim Disputationum Enchiridion, in quo, ni fallar, ea in rei medicæ principe parte, quæ Græcis *ἰατρικὴ* dicitur, abusus ita comperitos facîle nanciscaris: ut eos nedum mediocriter eruditus, sed etiam consoribus eius industria notos haud dubie dicere possis.

Accedit postea Problematum libellus, in quo mirum rerum naturalium quæstiones adeo lucidas factas comperies, ut uirum Etruscum antiquis Philosophis nullo labore conferendum credas.

Vale,

BSB
MÜNCHEN

Bayerische
Staatsbibliothek
München

LEONARDVS IAC-
CHINVS FRANCI-
SCO GARBO SVO
S. P. D.

MITTO ad te, mi Garbe, disputas-
tiones, quas olim de acutorum morbo-
rum curatione conscripseram: ut eas
(si quidem tali cōuentu dignæ uidebun-
tur) una Petro Francisco Paulo, & Christophoro
Raddæ, cæterisq; sodalibus eruditissimis legendas
præbeas. Habebitis enim fortasse ex earum lectione,
quo semel (quamuis sales his longe lepidiores non de-
sint) symposium uestrum condiatis. Meministis enim,
scio, historiam omnem, quomodo ex contentione illa,
quæ mihi cum celebri urbis nostræ medico cōtigit, ori-
ginem traxerit. Neq; uobis modo præteritorum labo-
rum recordatio insuauis esse debet, cùm iam inuidia
omnis deuicta est: cùm nouella illa planta adeo latè
propagines misit, ut nullus amplius Sophistis locus su-
persit. Cæterum nō tam propria ratione libelli huius
lectionem uobis omnibus gratam fore confido, quàm
Iacchini uestri, quem unice diligere soletis. Ego uero,
ut de me aliquid dicam, iucundam satis uitam ago, to-

tus Musis deditus & Apollini. Neq̄ enim bona cor-
poris ualetudo, qua nihil optatius aliàs à Deo optimo
mihi contigit: non amici eruditi desunt, quorum cons-
uetudine fruar: non desunt quoq̄ qui uellicent, mora-
deant: uerùm iam diu animus occalluit. Quid
enim uestris & crabronibus adsuetus,
culicem curet? Vale, & So-

dales omnes meo no-

mine salu-

ta.

LEONARDI IAC

CHINI MEDICI EMPO

RIENS. DISPVS

TATIO,

*

DE ACVTORVM

MORBORVM CVRA-
TIONE.

PROOEMIUM.

VAN TV M ueritatis studio officiat, malos præceptores fortiri, dudum ratione & exemplis monstrauit Galenus. Cum enim sua tempestate quam plurimi eo pestis genere laborarent, atq; inde bonis disciplinis negotium facefferent: dum in his ruditatem, in alijs contumaciam, & prauitatem taxat, pro uitij scilicet ratione: multis in utrunq; hominum genus inuectus est. Porro prauitatis arguebantur Sophistæ, quod ueritati, que iam in propatulo foret obsisterent: eamq; impudentissimè modis omnibus oppugnarent. Ruditatis uero ij, qui neque eam agnoscerent. Hæc cum scriberet Galenus, mirum est quam apertè nostræ ætatis medicos, & eos qui non multo antea decesserunt, nostris oculis subiecerit. Adeo, ut nonnunquam nobiscum uixisse eum dicas, siquãdo mores, ingeniumq; & uitam demum omnem, uerbis depingit: in eo præsertim libro, quem *de morbo cordis* inscribit. Qui nanc; ex nostris clarissimi habiti sunt, è quibus

a 3

mult

multi adhuc uiuunt, nullis ueterum, ambitione, auaritia, casti-
 ditate, malitia, fuere secundi. Præter cætera tamen peruicacia
 insignes, & ignorantia suæ defensores acerrimi. Nam quod
 ad disciplinas attinet, in sophismatibus consenuerant, spur-
 cissimisq; adeo autoribus addicti erant, ut nihil sibi in pre-
 tio foret, quod barbariem non oleret. Aristotelem uerò, Pla-
 tonem, Hippocratem, aut Galenum, summis quidem labijs
 laudabant: quòd celebres uiros, silentio præterisse puderet:
 cæterum scripta eorum ne per somnium quidem uiderant.
 Hinc deprauata disciplinarum instituta, ueluti per manus tra-
 dita, ad nos tandem peruenere. Nam quid quæso aliud patrū
 diligentia comparatum est, quàm ut pro cultis, apertisq; in-
 culta, & uepricosa: pro nitidis, sordida: pro ueris, falsa, & su-
 perstitionibus plena, irreperent? Quæ tametsi nobis grauiā
 forent, attamen ferri tantisper poterant. Sperabamus enim si
 quidem bonis literis (uti cœpit) fortuna arrideat, difficulta-
 tes omnes, quæ à sophistis imminet, unius ætatis spatio fi-
 niendas. Quo magis animus erat post diutina dissidia, arma
 deponere, ac rei euentum tacite expectare. Cæterum calum-
 nias, conuictia, hostiles inquam, atque indefessos animos, quis
 æquo animo ferat? Quis rursus generosos uiros, meritis lau-
 dibus fraudari? Ut interim taceam plurimos, partim longa
 persecutione deterritos, partim nouis artibus illectos, in bar-
 barorū castra quotidie confugere. Quòd fit, ut Reipub. litera-
 riæ interesse putem, uti pro uirili dimicemus: ne intempesti-
 uo isto silentio, aut manus dare uideamur, aut labefactatos
 quosdam, prorsus concidere sinamus. Cæterum ut crimine ab
 uno, o lector, omnes noris quales sint, quibuscum nobis ne-
 gotium est: cōgressus cuiusdam meminisse statui: ut qui unā
 cum magnæ apud uulgus autoritatis uiro, non pridem habi-
 tus sit. Is iam antea eo leuitatis, ac petulantia processerat, ut
 in spem ueniret, obliterandæ Galeni gloria. Quare publicè
 cœpit conuictijs impetere, & ridiculis titulis dehonestare eum
 uirum, quem (ut cæteros fileam) magnus ille Simplicius tri-
 bus quondam clarissimis cognomentis insigniuit. Nunc
 quidem

quidem *πέλυμαθία* του, nunc *φιλοπονία* του, nonnunquam *βαυμάσιον* appellans: quasi nefas foret, absque honorifica adiectione ipsius mentionem habere. Ast iste palàm Galeno obloquitur, dicaces quosdam atq; impudentes iuvenes nactus, qui Galenum incitiā, & ruditatē, arguere audeant: Arabes uerò scriptores euehant: polliciti se plurima propediem edituros, à quibus Galeni gloria periclitetur. Quibus pertentatis, cum ne uel minimum quidem profecisse se cerneret: non secus ac si furijs ageretur, apertis telis in nos, nostraq; irruere cœpit. Atque equidem nescio qua sorte factum sit, uti me ex Galenica familia postremum, tunc primum è latebra exiens Scorpio, offenderet. Cum enim hisce diebus, sorte quadam, unà nobilem mulierem inuiseremus, uideretq; uir alioqui sagacissimus, summam agendorum omnem mihi committi: cœpere tandem ea animi indicia erumpere, quæ magna uí multo antea cohibebat. Me uerò fortassis honestius erat isthac negligere: uolui tamen aliquando eorum mores atque eruditionē, iactatamq; toties experientiam omnibus innotescere: simul uti Homeri consilium susciperem qui aliquando ait:

Ἄνδρ' ἐπαμύναδα, ὅτε τις προτέρως χελεπήνη.

Quare totius disputationis historiam fidissima narratione conscribam.

P R O T H E S I S.

Mulier ætatis adhuc consistentis, acuta febre laborabat: atque hæc duarum tertianarum, quæ post meridiem incretuerent, formulam seruabat. Temperamento humida erat: inediā, uti afferebant, satis facillè ferens: uictu tamen pleniore pauloante usa: Octauum iam mensem grauida: uiribus haud imbecillis: Tempus anni ortus Pleiadum. Ego itaque, ubi consedimus, capita rerum breuibus complexus, ita cœpi: Siquidem curatiuos scopos (uti par est) pensitemus, nulli dubium, quin morbi magnitudo, quod ad se spectat, uenæ sectionem indicet. Suadet item putredo: ætas consentit: uictus qui præcessit, unà & tempus anni, quodammodo media sunt. Id
unum

unum dehortatur, quod grauida sit: nempe tririum respectu, quæ in eiusmodi corporis statu, si alimonia destituatur, faciliè lapsum eunt. Neque præripere prægnanti, foetus ue, expedit, quod maiore discrimine postmodum sarcire cogaris. Quare, fatius fuerit (Galeno autore) sinere utrunque frui parto per sanitatis tempus sanguine: cum præsertim abundantiam tenuiore uictu breui imminuere liceat: sic enim unicuique indicationi fiet satis. Itaque usque ad morbi summum uigorem, quem ex ipsius magnitudine, & specie, & modo motus, non longe à septima futurum conijcere est: pitansq; cremore, uel pane ex aqua, si id fastidierit, alendam censuerim. Quæ etiam bis quotidie assumere longiusculum paracmasitices tempus ægram permittit. In auxiliorum uerò censu, acetum mullum, quod aquæ plurimum reciperet, in quo etiam apij radix mediocriter incoqueretur, propinare. Id namq; urinaria excrementa, citra uim, proritare potest: tepidoq; suo calore concreta fundere: semicruda concoquere: astricta remittere, satis ualeat. Quæ omnia curandis febris sunt, ut siqua alia, opportuna. Alium iterum, quod astricta sit, mollissimis clymatis ducere expedit, qualia ex aqua, oleo, & melle, parantur. Nam ualentioribus seu ablutionibus, seu pharmacis uti, ne utiqua expedire puto: tum, quia ante coctionem dimouere succos, noxium existit: tum quia non satis adhuc constat, quod natura uergere debeat. Sperandum postremo, cum symptomata non adeo minacia secum ferat morbus, neque mali moris sit, uirtusq; uim ipsius facile ferre uideatur, ni error accidat, in salutem finiendum.

ANTITHESIS.

AD hæc ipse: Quod ad sanguinis missionem attinet (iam enim circa morbi notionem, & morem, & quæ ad corporis naturam pertinent, inter nos conueniebat) in tuam sententiam lubens uenio: uerendam inquam, imò omnino omittendam. Quin potius demiror, quo pacto tibi in mentem uenerit, quasi eam Hippocrates omnino non tollat, dum ait, Grauidam misso sang

9
sanguine abortum pati. Cum uero addebas, Putredinem sanguinem mitti suadere : pertrita illa sententia permotus uidearis, qua optimum, Galenus ait, in omni febre, quæ ex putredine est, uenam incidere. Noui etenim iuniorum ingenium, quibus mos est, sententias quasdam, inexplorata autoris mente, haud sine laborantium iactura suscipere. Nam si his uerbis temerè subscribas, longe errabis : quando neque Galenus ipse id obseruat, ubi febrium curationes aggreditur. Quanto igitur melius maiores nostri, qui cuncta experientia comprobauerunt, eod sententiæ peruenere, uti dicerent : Non in synochis modo, sed generatim in unaquaque putridarum febrium differentia salubrem esse sanguinis missionem. ne forte tibi persuadeas, in solis synochis utilem esse. Id unum non omittam, cur uenæ sectionis loco, ubi id facere non audebas, aliu non solueris : in principijs præsertim, uti docet Hippocrates. Quod sanè præceptum ita hactenus patres custodiere, ut si forte fortuna in morborum initijs omissum sit, procedente quoque tempore censuerint non dimittendum. Cæterum audio sciolos quosdam, è quibus tu forte es, omnem eiusmodi imminutionem abhorreere. Verum quod contentiosos animos, & inuictam peruicaciã apprime norim, ad reliqua, quæ proponebãtur, reuertar. Quæ igitur de uictus ratione differas (pace tua dixerim) haud temere admittenda uidentur. Ego nanque Galenum & medicorum optimos imitatus, plurimum consuetudini tribuo : Ii nanque neque dum corpus minus ualet, nec nisi per longum otium, usum mutari permittunt. Quid igitur, obsecro, uictum omnem suetum subito immutasti? quantitate & qualitate, tum nutrimenti, tum potio- nis longe euarians. Aut quonam pacto ptisansæ succo, matrẽ unã & grandiozem iam foetum seruari posse confidis? An potius necesse erit utrunque deficere? Sed quid multis moror? quin potius sectamur uetustissimi Hippocratis sententiam, qui plus, grauiusque errari ait, in tenui uictu, quàm in paulo pleniore. Quanquam à uini potu, quod capitis dolore tentetur, abstinere optimum sit, ac pro eo granatorũ succum pro-

b pinari:

pinari: quippe qui cū iucundus sit, & caput minime tentat, & putredini, ut si quid aliud, aduersatur, ut scribit Auicenna, tum alibi, tum ubi pestilentibus febribus opem fert. Nam de pitissanæ succo, quē tu præ ceteris selegisse uideris, quod opus est uerba faceret. Mitto quod insuetus cibus, quod tenuior multo quam res ipsa exposcat, sed quod Galeno autore, in proposita laborante omitti debeat. Hoc, inquā, haud leue æstimandum est, tibi præferim, quem miror (cum te Galenicum iactes) locū hunc latuisse. Is igitur eo libello, quo dicato opere de pitissanæ præparatione, uiribusq; & usu, disputat, apertè nō pitissana interdicit, quibus astricta est aluus. Quare cum ægra hæc nil sponte dericiat, lædetur proculdubio pitissanæ usu. Quanto igitur melius, quanto cōsultius fiet, si maiorum uestigijs inhærentes, uictum ita instituamus, ut quamminimū à consuetudine absit, euitatis duntaxat mali succi cibarijs. Hoc enim agris conducere, & ipsi longo usu inuenere, & nos hæcenus comprobauimus. Quid enim mihi exempla quæram, quasi res ipsa testibus indigeat. Quasi numerū eorum recensere quis queat, quos maximis correptos morbis; tum ego ipse, tum præceptores mei persanauimus. Quos quidem interire par erat, siquidē letale sit (uti dicitis) acuta laborātes, consuetis cibarijs enutrire. Non præterierim, quin & de cibandi hora, quid sentiam, exponam. Expectare enim febris inclinationem, quod tu suadere uideris, nemo prudens laudauerit, ut quæ nimis longe absit. Vbi itaq; febris incrementum cœperit, maturandam renutritionem iudico: nec gratis fame diutius cruciādum puerulum. Ita nanq; ueteribus mos fuit, ut siquando febris tempora protraheretur, principio & summo uigore euitatis, in ipso incremento nutrent. Cum hæc, sublata de industria uoce, Hetruscis uerbis pronūciasset, assensisse quoq; confidentes mulserculas, nempe pueruli pietate permotas, atq; omnia isthæc læto quodam murmure accepisse cognosceret: tempus dari ratus, quo conceptam iam antea ferrugineam bilem euomeret: turgentibus iam præ iraculis, atq; ore spumanti in me laxis habenis cœpit irruere.

Nam

Nam de medicamentis, inquit, si uerum fateri licet, inconsiderate admodum uideris potionibus apium incoxisse. Neque ullam uel minimam indicationem, ab eo quod grauida sit, tibi sumpsisse. An modo te fugit, apium cotyledonas uulua aperire, & abortum facere? Nam quod mensis moueat, Galenus testatur. Auicenna uero praeter haec, malum quoque praegnantibus esse ait, & comitalem insuper morbum excitare, grauissimum sane tenello foetui incommodum. Quid igitur laeti obsecro parentibus eueniet, siquidem epilepticum puerum exceperint? Porro quam utile sit apium febribus curandis, Galenum sciscitare: qui libro Therapeutices v i i i. non minus febribus aduersari dicit, quam Nepetam & Origanum. Ad haec cum, prout tempus & locus exigebant, respondere coepissem, sermonem illico abruptit: atque indignabundus, ac si temeritati & inscitiae nostrae succenseret, inauspicatos ait sese nobis aegros committere: nempe audacissimis uiris, & qui sibi omnia tribuant, admisceant, addant, auferant, temperent pro arbitrio uniuersa, quasi naturam rerum in manibus habeant. Quae cum dixisset, uti plus inuidiae mihi pareret, suique desiderium augeret, abiit. Porro longe aliter, atque ipse animo conceperat, euenit: Nam paterfamilias uir doctus, eiusmodi quoque belluarum genus optime callens, curationem omnem mihi permisit. Itaque eadem curationis serie seruata, ad septimam diem sanitati restituta est. Paucis uero diebus interiectis, ualentem foetum edidit. Ego itaque haec abs te perpeffus (iam enim ad te sermonem omnem conuerto, senex clarissime) tamen uberrime retaliare sapius mihi licuerit, statui potius rem omnem literis mandare: mea interesse ratus, si quidem haud amplius mulierculis, & indocta plebe, uerum doctis uiris arbitris, causam dicamus. simul ut ueterem, & Galenicam disciplinam a rabidorum canum moribus pro uisibili tuear.

b : Quantam

Quantam uim, ac quam dignitatem in curandis ægris consuetudo obtineat. Loci præterea nonnulli ex Hippocrate, & Galeno declarantur. Colligitur, permutandam consuetudinem, haud tamen importunè.

L G I T V R disputationis nostræ initiū diæta esto, posteaquā in eā multis modis inuectus es. Reprehēdis uiuēdi rationē, quā præcepimus: quòd præter cōsuetudinē sit, quòd admodū tenuis, quòd cibarijs parum cōmodis usus fuerim. Ego uerò, ut à cōsuetudine inci piā, sicut longe ab his digredior, qui cū Thessalijs cōsuetudinē negligunt: ita minus uobis cōsentio, qui cæteris ferè posthabitis, omnē uictus rationē ab usu desumitis. Cū uerò uatric; decipiāmini, pluris tamē errorē uestrū facio, quo scilicet plurimi periclitantur: de qua re fortassis aliàs latius. Nunc enim satis fuerit rerum capita perstringere: è quibus haud magno negotio Hippocratis & Galeni sententiam quiuis exploret, quorum etiam commentaria consulenda arbitror: atque ea præsertim, in quibus de acutorum uictu accuratissimè disputatum est. Eos sanè disquisitio eadem angebat: ut qui citra controuersiam in morbis curandis, ad insueta ægròs deducāt. Nam quis quæso consuetum uictum permutari neget, si æger ad quartam usque uel septimam in integra inedia seruetur: uel si sola ptissana, aut ptissanæ succo, aut oximelle regatur: uel si in molli strato noctes, diesq; quiescat, exercitari suetus? Hæc igitur, atque eiusmodi ægris præcipiebant: tametsi compertum haberent, magnam esse consuetudinis potestatem. Quòd enim incommoda multa sequantur eos, qui consuetudinem repente permutant, longa disputatione monstrabat^a Hippocrates: seu cibum præter solitum capiant, siue ieiunent: siue insueta cibaria potionesq; ingerant: seu exercitentur plus solito, aut quiescant. Necessè igitur erat, ut qui toties aduersus consuetudinem peccauerat, partes suas tueretur. Quòd & facit ab ea libri parte, qua inquit, Pars contraria iuuanda est. Nam licet consuetudinis fautor præcipuus fuerit

a 2. libro

»

»

fuerit Hippocrates : ne tamē ueritas multitudine argumen-
torum obrutatur , nodum hunc dissoluere enititur, breuī sanē
uti affolet, & obscura oratione. Dixerat enim iam antea ad-
uersus quosdam, qui consuetudinem ea ratione permutan-
dam cēlebant, quod magnæ illi mutationi, quæ ex sanitate in
morbum est, magnam quoq; in uictu permutationem oppo-
nere oporteat: Verba eiusmodi: το δὲ ^a μεταβάλλει μὴ εὖ ἔχει μὴ
ὀλίγον. ὀρθῶς μὲν τοὺς μεταβιβάσασιν, καὶ ἡ μεταβολὴ καὶ ἐκ γὰρ τῆς μεταβολῆς
ἡ προσπαρσις τῶν γεμάτων ἐστὶ μᾶλλον. Quæ commodē sic uertas:

a 2. lib.

33 Ipsum uerò permutare bona non pauca nobis affert : dum
33 tamen permutatio rectè fiat : & ex mutationibus præcipue,
33 quæ in ciborum adiectione est. Quibus docet, tempestiuè ui-
ctum permutandum, præsertim si cibos adijcere est animus.
Non^b multo uerò postea plurima addit, è quibus satis liquet,
quandonam permutatio consuetudinis, necessaria sit : quan-
do rursus, uti summum malum, euitanda. Summa uerò eorū,
quæ sparsim ab eo dicuntur, iuxta Galeni^c sententiam, ea est:
Permutandam sæpe in morbis uictus rationem: neque id ue-
rendum, modo id tempestiuè fiat. Fiet autem tempestiuè ea
mutatio, siue maior, siue minor, quando in corpore quoque
ægotantis, insignis aliqua mutatio facta fuerit. Hoc uno ob-
seruato, ne repente (quantum tamen per uelocem morbi mo-
tum licet) contingat. Sic enim minus sanē lædet. Quæ ue-
rò incommoda ex mutatione consuetudinis euenire diceba-
mus, omnia inde contingere^d ait, quod intempestiuè facta sit,
priusquā scilicet status ægri permutetur. Quasi (ut Galenus
infert) cōmode fieri uelit, cum in alium statum corpus duca-
tur. Hos status exponens ismet, quaternario numero com-
prehendit. Primus sanorum est : è quo ad Secundum, qui la-
borantium ad uigorē usque est, peruenitur: Tertius ad morbi
integram solutionem terminū habet : Quartus demum con-
ualescentium est. Manifestum igitur ex his, non esse eam con-
suetudinis potestatem, ut uictum immutari prohibeat. Quā-
quam id uerum sit, ut si per morbi uim concedatur, consue-
tis maximè sit utendum. Suam enim unaquæque indicatio

b eodem lib.

c eodem lib.

d eodem lib.

b 3 potesta

7. The-
rap. ad
finem.

potestatem habet: estq̄ solertis medici officium, ualidiores se-
ctari, dum nonnihil interim & cæteris quoq̄ satisfaciât. Ne-
que est quod mirere Galenum tantopere in Therapeuticis li-
bris, consuetudinem efferentem: adeo, ut uim ipsius maxis-
mam aliquâdo dicat. Iis enim nihil aliud habere uoluit, quàm
persuadere non esse negligendam, neq̄ temere omittendam.
Similiter Hippocrates partes eas, quæ pro cõsuetudine sunt,
multis argumentis tutatus est. Iam enim mos inualuerat cons-
uetudinis omnino negligendæ: quod ex ipsius sanè uerbis
conijcere est. Nam quod libro Therap. V I I I I. Galenus ait
μαρίστω κὶ κρηιοτάτην uim habere eam, *ὑπερβολικὸς* dici putan-
dum est: ad eos scilicet, qui nulla ipsius habita ratione, & in
uictu præcipiendo, & in auxilijs inuestigandis apertè à cons-
uetis desciscebant.

Disputatio de acutorum uictu, quod ad quantitatem, &
qualitatem attinet, comparatio item succi ad integram
pitissanam: & ponderis ratio quæ conijci possit.

Reprehendis rursus institutum à nobis uictum, ueluti plus
iusto tenuem, ac si inde ægram deficere periculũ sit. Quo-
niam uerò tuam hanc sententiam, nullis argumentis compro-
babas: si quidem autoritati tuæ Galenicam obiecero, mirum
ni unà & criminis, & suspicionis absoluar. Hippocrate igitur
& Galeno arbitris, in aream descendamus, si libet: atq̄ ab ipsis
quæramus, quanam uia nihil (quod saltem nota dignum sit)
in uictu delinquamus. Respondebunt (arbitror) his uerbis:
Conijcere autem oportet, & fortitudinem & modum cuiuscq̄
morbi, & laborantis naturam, & uiuendi morem: tam in cibis,
quàm in potibus. Quibus sanè prima illa complexus est, ad
quæ respiciens, quàm minimum à iusto modo recedas. Cum
enim modum morbi, ait, & speciem, & motum, & morem in-
tellexit. Per hominis uerò naturam, & ætatem & tempera-
mentum, tum naturale, tum acquisitium, sexumq̄, & habi-
tudinem corporis comprehendit. Siquis itaque singillatim
unumquodq̄ horum consulat, satis uereor, ne apud probos
medicos, plenioris uictus potius q̄ tenuioris arguar. Cum
enim

Lib. 2.

„
„
„
„

enim ætatis foret inclinãti iã proxímæ, corporis habitu sub-
 píngui, uixdum exacto uere: cùm iterum acuto morbo pre-
 meretur, mediocriq; nutrímẽto insueuisset, foretq; paulo ple-
 nius ijs diebus nutrita, quæ sanè omnia tenuioris uictus indi-
 cia sunt: cùm rursus grauida foret, atque hinc uberiorem ui-
 ctum exposceret, mediocris uiuẽdi modus omniũ collatione
 colligi uidetur, sed qui tenuitatẽ potius respiciat. Erit autem
 hic proculdubio per ptissanã. Sic enim de ea Galenus ait, in
 libro de acutorũ^a uictu: ἀκευβῶς τὸ μέτρον τῶν ὑπερβολῶν καὶ ἀει-
 σον. per ptissanã, inquam, mediocrem modum: hoc est, oxiba-
 phi mensuram, eodem^b autore. Neque enim id quoq; mo-
 nere prætermisit, omnium bonorum nobis autor, quasi præ-
 sagiret, futurũ aliquãdo, ut Barbarorum illuue abolita arte,
 omnia confusa, atq; incerta forent. His positis, aut, ni fallor,
 satis apertè monstratis, nempe quòd & mediocri uictu uti de-
 buit, quodq; mediocris is demum sit, qui per ptissanẽ oxiba-
 phum: superest ut ostendamus, nihil in uictu institũdo à no-
 bis erratũ. Posuit, ut suprã diximus, Galenus quoddam ue-
 luti exemplũ mediocritatis, utpote qui quantitãtẽ eam satis-
 facere ijs arbitretur, qui mediocrẽ uictum exigent. Neq;
 enim satis erat, si acutos morbos, aut peracutos, hoc uel illo
 cibarij genere nutriẽdos dixisset: ni & pondus, mensuram ue
 addidisset. Nos uerò, quòd uestra diligẽtia, senes peritissimĩ,
 cùm alijs plurimĩs artis instrumẽtis, tũ parãdã ptissanã mo-
 do careamus, coacti semper sumus ad eius succum cõfugere,
 modum augentes, ita ut pro ptissana nobis deseruiat. melius
 rati leuem hunc errorem cõmittere, quã magno ægrorum
 damno ad deteriora cibaria cõfugere. Necessarium itaq; no-
 bis erat, ut de succo ptissanã, itidem exẽplum aliquod apud
 Galenũ inueniremus. Porrò ipsum aliquãdo meminĩ homi-
 ni ferè iam defecto succi ptissanã cyathos tres propinasse.
 Quam quidem mensurã rationem ita supputare possumus:
 Succĩ ptissanã oxibaphum, quod mellĩ proportionẽ respon-
 deat, uncias tres & dimidiã pendere uidetur: at cyathus un-
 cias duas, duabus ferme adiectis drachmis. Quæ si uera sunt,
 iam

a Lib. v.

b Lib. v.

1. Aph. 4

Lib. 10.
Therap.

iam forbitionis eius pondus unciarum sex cum dimidia ferè extitisse uidetur : neque inuitus crediderim, Galenum id de dita opera obseruasse. Oxibaphum enim ptissanæ sicuti duplam nutriendi uim habet, ita & mediocris modus esse dicitur, cum tamen dimidium ferè pendat. Consequens igitur his quæ dicta sunt, circiter septimam unciam, aut paulo infra, eam mediocrem succi potionem esse. Quem modum licet non nihil prætergressi simus, cum neque letalem noxam inde ægram subituram considerem, uolui aliqua ex parte morsus tuos effugere : satis gnarus, in acutis morbis, præsertim ita affecto corpore, non omnino certa esse præfagia salutis, aut necis. Hæc obiter de ptissanæ & succi, tum uiribus, tum utendi modo sint dicta : quæ tametsi nil certi, firmiue præferant : fuerint saltem præludia quædam, è quibus aliàs uel à nobis, si quando plus otij nacti erimus, uel clarioribus ingenijs, hoc quoque medicæ artis caput illustretur. Nam cum maxime necessarium sit, hominum consideratione penitus excidit, nihilq; est quod æquè negligatur.

Locus ex Hippoc. aphorismis: In tenui uictu ægri delinquimus, quo disputatur, an tenuis uictus magis periculosus, multaq; ex secundo de acutorum uictu explicantur.

Quod uerò adiecisti, Cõsilium Hippocratis tibi cordi esse, proinde horrere te uictum tenuiorem : iam locum non habet : quando monstratum est, quem instituiimus, non modo tenuem dici non posse, sed mediocritatem potius excedere. Cæterum res ipsa dignotione digna est : neque in errore adeo graui silendum iudico. Igitur quod Hippocratem suspicias, uir præclare, consilium laudo. Nam quo, quæso, autore securius morborum curationes aggrediaris : aut quo tutore alio calumnias æque diuites ? Sed uide, amabo, nedum te Hippocraticum fingis, Varignanas, aut Sauonarolas illos tuos oboleas. Meministi, obsecro, eorum quæ nuper obieci tibi, cum ex Hippocrate locum illum citasses : legis se (inquam) me, ex eodem autore, eiusmodi^b uerba : Multo minus adiectioni uacare oportet : Nam & penitus auferre saepe

b lib. A^m ,,
cut. 20. ,,

„ sæpe prodest. Porro consulentis pleniorē usquequaque uisum, uerba ea non esse. Quibus auditis, non secus ac laqueo præpedita uulpecula, in eam tandem uocem prorupisti: Num igitur contraria aliquando sentit Hippocrates? Igitur loca hæc, quod etiamnum multorum animos perturbant, paucis examinare est animus: haud profecto in tui gratiam: quippe quem multo antea nostra fastidire, ac sinistro oculo spectare, non ignorem. Quanquam id mihi, omen haudquaquam infaustum existimandum sit. Nam te iam dudum (uti ex multis conijcere est) *νίηα κακῶς ἔχει*, meque interim Poëta solatur cum ait, *ὁ φθὼν γὰρ ἔρπει εἰς τοὺς ἔχοντες*. Quantitatem igitur nutrimenti, quam tutò ægro offeras, artificij quadam coniectura est assequi, quod etiam paulo antè dicebamus. Atqui tutò nutries, si à recta uiuendi formula quàm minimum distes. Quam etiam adeo diligenter obseruandam uoluit^a Hippoc. ut ex ea una omnem ferè saluandì ægri spem pendere iudicet. Cæterum coniecturam eam assequi (inquit^b Galen.) non unicuique est, æquè facile, sed spectatis tantummodo uiris, & qui natura prudentes cum sint, in ea arte probe exercitati fuerint. His inquam, quibus non luxus, non laqueata domorum tecta, non ingentia prædia cordi sunt: sed uetustissimæ, & sanctissimæ artis decus, Galenique, atque Hippocratis, quibus ducibus effulsit, inelyta memoria. Cum igitur eiusmodi uiros monstrasse haud facile sit, ægrorum pericula miserati ambo, uerba ea adiecere, quæ tibi modò proposui. Quæ etiam ad eos scripta esse Galenus^c uoluit, qui parum felici ingenio existunt. Iis itaque studendum ait, uti in nutriendis ægris, siquid per imprudentiam peccatur, ad parcitatē potius attineat: quod scilicet longa obseruatione comparatum habeant, exuperantias parere nonnunquam noxas inemendabiles: Contrà, siqua noxa ex parciori uictu subeat, facillè emendari. Nam cum primum dilabi uires senseris, cibi exiguum offerens, ægrum restitues. Hæc consulit Galenus. Quod etiam aliquando opere monstratum, scriptis^d manda uit. Cum enim squalens ille, qui Thessaliorum inscitia eò de-

a Lib. r.

Acut.

b Lib. 2.

Acut.

c Lib. 2.

d Lib. 10.

Ther.

c

ductus

ductus erat, ut uix oculos attolleret: non dubitauit tamen absq; cibo eò imbecillitatis deducere, uti uelut lignum iaceret, ac uix impellentem sentiret. quòd certus foret, posse se, cum libuisset, paruo negotio noxam omnem tollere. Alibi itaq; ^a Læsiō (inquit) quæ ex inedia, neque adeo uelox est, neque ita euidens, sicuti quæ ex cibo. Cæterum uti omnibus animo inhæreant quæ diximus, non ab re fuerit, noxas recensere, quas ex pleniore uictu euenire ipsimet prodiderunt. ^b Si dolor magnus & continuus (inquit Hippocrates) hominem habet, & sputum glutinosum, ni quis dolorem uel secta uena, uel alui subductione soluerit, ptissanam autem dederit, præcipitem ager in mortem. Quod uerò de ptissana ait, nemo dubitarit, de alijs quoque edulijis intelligi ^c debere, quæ ptissana grauiora sunt. Noxas igitur letales, minus commoda nutritio efficit. Multos namque ægros reperiri, Galenus ^d ait, quos si ab initio nutrias, ante quartum præfocabis. Nonne uides ^e Philonis filiam, cum benefico morbo laboraret, quòd intempestiue cœnauerat, perijsse? Cum igitur tot, tantaq; immineant, si quando in grauiore morbo pleniore uictu, quàm par erat, utamur: consultè admodum suadent uiri probatissimi, ubi quod adamusim conueniat, coniectasse non licet, ad tenuem uictum declinare: eius namque noxas facile emendari. Quin & princeps medicorum Auicenna, ut hinc tandem *παλιωδία* canere incipiam, sententiam hanc scitissimè, uti solet, explicauit his uerbis: Cum ignoras morbi naturam, tenuiore uictu utitor. Quo loco ita metam optimi interpretis attigit, ut multis potius errandi extiterit occasio: è quibus nimirum & uos senes estis, uti mox monstrabimus. Cum igitur Hippocratis & Galeni hæc proculdubio mens sit, superest ut monstremus, non aduersari his, quæ in libro Aphorismorum primo scripta sunt: ^f In tenui (inquit) uictu ægri delinquant: ideo magis læduntur. Quòd autem magis lædantur, in causa esse ait, errores grauius ferri: quocirca sententiam omnem claudens ait: Ob hoc igitur tenuis uictus, atq; admodum exquisitus, eo qui paulo plenior, magis ut in pluribus pericu

periculosus. Primum itaq; memoria teneri uelim, librum Aphorismorum, rerum tantummodo capita colligere, quæ alibi demonstrata sunt. Quamobrem obscuriora sæpius existunt, ni quis loca, unde sententiæ illæ acceptæ sunt, ob oculos proponat: quod & hac parte contigit. Igitur Hippocratis tempestate peccabant tum ægri ipsi, tum medici, circa uictus rationem, ut ex secundo de acutis accipere est, quod intempestiuæ inediæ imperarent: aut rursus intempestiuæ, nutrent. Nam cum morbi ratione detrahere oporteret, adijcere cogebantur: utpote qui intempestiuæ detraxerant. Sic^a Thessali primis diebus corpora fame siccabant: postmodum aduentante iam statu, in quo ad tenuitatem uergere oportuit, ad uictum pleniorē transire cogebantur. Atque utinam nostra tempestate non adforēt Diatriarij quamplurimi: tuq; in primis, qui tanta tibi tribuis, eiusmodi calumniam effugeres. Sed ad errores, de quibus in Aphorismo scribitur, reuertor: Quisdam per morbi acuti initia (uerba sunt ex libro secundo de Acutis) comederunt: alij quidem eodē die, quo laborare cœperunt: alij postero: atq; alij quidem quod sorte obuium fuit: alij uerō Ciceonē sorpsērunt. Sanè hæc omnia deteriora sunt quam si altero modo quis uictum institueret. Cæterum quæ tunc temporis peccantur, minus multo lædunt, quam si quis primis duobus uel tribus diebus uasa integrè inanierit: mox quarto uel quinto uictum eiusmodi instituat. hoc est, priusquam morbus maturus reddatur. Inde enim quarti & quinti meminit, quod status in ualde acutis ad eos dies perueniat. Meminit quoque de his erroribus eodē libro, ubi ait: Medicos autē uideo cōtraria è diametro facere his, quæ oportet. Omnes enim uno ore iubēt, in morborū initijs per duos, aut tres dies, aut etiā plures inedia siccare languentes: deum sorbitiones potusq; præbere. Et rursus: Sunt igitur hæc magna alioqui testimonia, quod non rectè uictus rationem laborantibus medici instituāt. Sed in quibus ægris inanire uasa nō expedit, quod sorbitionibus regi oporteret, uasa inaniant: in quibus uerō non oportet ex uasorum inanitione

a Thera.
10.

ad sorbitiones transire, in his transeunt. Iam igitur manifesti sunt errores, quos committi uidit Hippocrates sua tempestate: qui iterum Galeni ætate, per Diatritarios, Thessalo duce, inuecti sunt. Nec minus rursus apud nos reuixere: quod unusquisque uidet. Nemo enim uestrum est, qui ad uasorum inanitiones, atque ad pleniorum uictum ægros quotidie intempestiue non deducat. sed de his nonnulla alia. Cum igitur uisum sit, quomodo in tenui uictu ægri peccent, quod scilicet ipsum intempestiue assumant: uidentur modo eodem autore, quo pacto error hic multo deterior existat, quam si in pleniori uictu sit erratum: atque eò sit grauior, quò tenuior fuerit. Nam^a melius (inquit ille) esse affirmo statim sorbitiones propinare coepisse, quam ubi prius uenas inanieris: postmodum, tertio, quarto, quinto, sexto, uel septimo. Comparare sanè uolens errata in uictu, ac docere, deterius esse, si quidem intempestiue à tenuiore uictu ad pleniorum te transferas, quam si è pleniori in tenuiorem commutatio fieret. Et alibi:^b Multiplex in uentre læsio fit, quando ex multa inanitione repente plus iusto aliquis offerat: estq; noxa multo maior, quam si ex pleniori uictu, ad uasorum inanitionem perduceres. Rursus: Ingens malum est, si quis ægro ob dolorè, aut morbi acumen imbecillo, potum, aut sorbitionem plurimam, aliud uel esculentum propinarit, ob uasorum inanitionem imbecillum factum esse arbitratus. Turpe quoq; est, non aduertere eum, qui ob uasorum inanitionem laboret, atque inde uictus genere affligere. Hoc enim erratum periculi non nihil affert: Sed longe minus altero. Cum igitur in uictu instituendo erretur, & quod intempestiue inedia præcipiatur, & quia intempestiue renutritur æger: prior tamen error damnū longè maius pariet. Iam enim apertum^c est, quò magis statum uersus peruenitur, eò tenuius uictitandum. Hæc itaque sunt, è quibus Aphorismum collegisse uidetur Hippocrates, quem nimirum opportune adiecit. Nam cum paulo antè dixisset, tenuem uictum in acutis, in quibus non conuenit grauem esse: extremè uerò tenuem omnino grauem. crederet

a 2. lib.
de Acut.

b 2. lib.
de Acut.

c Lib. Aphor. 1.

x. Aph.

deret non immerito quisp̄iam, uictum admodum tenuem, ab
 „ eo prohiberi: non aduertens eum ipsum interim scribere, Ex
 „ tremis morbis exquisitè extremas curationes conuenire. Et
 „ rursus, Vbi morbus ualde acutus est, tenuissimo uictu uten
 „ dum. Præcipere etiam, Vti nõnunquam ab omni prorsus ci
 „ bo abstinēamus. Quare opportune profecto adiecit, qua ra
 „ tione uictus tenuis ægros offendat. Quoniã (inquit) in uictu
 „ tenui errant. Error autem est, dum eiusmodi uictus formu
 „ lam sibi intempestiuè deligunt: quare magno postmodum
 „ detrimento ad cibos traduci coguntur. Atque hos errores
 „ grauissimos esse dicebamus, eò maxime, quod circa statum
 „ committuntur. Rectè igitur in calce totius Aphorismi colligi
 „ git, uictu exquisite tenuem, plurimum minus tutum, quàm
 „ paulo pleniorē. Si enim rari morbi sunt, in quibus citra pe
 „ riculum tenuissimum uictum instituas: erit nimirum ut plu
 „ rimum periculosior. Quare quanquam uictus tenuis nonnũ
 „ quam ex usu sit: nõnunquam & ipse exquisite tenuis, quam
 „ uis rarius: attamen nemo temere hæc in morbis audeat: ue
 „ rùm diligenter perpendat, nunquid ad uigorem usque cum
 „ eo uictu æger perdurare possit: aliàs grauissime peccabi
 „ mus, in statu cibum dare coacti, cum præsertim ex inedia
 „ uires collapsæ fuerint. Hæc sunt, quorum commoneface
 „ re uoluit suæ ætatis medicos Hippocrates: pericula sanè
 „ monstrans, quæ instant: nõ quis & in quibus conueniat, &
 „ quo tempore conueniat, diligenter præmeditetur. Dubita
 „ bit fortasse aliquis, contraria scribere Hippocratem suspica
 „ tus: Nam secundo de uictu acutorum, periculum ægro mi
 „ natur, si in morbis nonnullis paulo plenior diætã instituat
 „ rursus in Aphorismis, securiorem asserit uictum paulo ple
 „ niorē. Iterum eodem libro, noxam quæ ex parciori uictu,
 „ corrigi facilem, scribit Galenus: ibi uerò grauius errari aiũt,
 „ in tenui uictu. Quod si noxa quæ ex parciori uictu, circa sta
 „ tum sentiatur: cogeris uires cibo reficere: quod sanè graue
 „ damnum paulò antè iudicabant. Ad hæc in hunc modum fiet
 „ satis. Uictus tenuissimus nonnunquam necessarius, sed^b ra
 „ rius

lib. Aph.

li. Aph. r.

4 r. Aph.
s. de Vic.

b r. Aph.

rius : ideo raro periculo non uacat. At si interim cum uictu utendum tenuissimo est, uictum uberiolem quis paret, noxas maximas perpetrabit. Sicuti uero tenuissimus uictus, quod raro periculo uacet, non nisi praemeditate instituendus : ita siquando mediocri quopiam uictus genere sit utendum, neque exactam illam uiuendi formulam quis satis norit, minus profecto peccabit, si a mediocritate in paritate inclinetur. Quae uero secundo obijciebantur, facile diluuntur. In aphorismo enim de uictu tum tenui, tum tenuissimo intelligunt, quem toto morbi tempore, ad statum usque instituunt. At libro secundo de acutis, Siquando, inquit, in eo uictu, qui (exempli gratia) tenuis recte praecipitur, paulisper ad id, quod tenuius est, te conuertas : facile si qua noxa subeat, emendatur, cum primum uires dilabi senseris.

Locus ex libello de ptissana: simulque eius uires. Comparatio iterum ipsius ad caetera edulia, & ad alicam priuatim : de qua nonnulla obiter.

SVperest ut de ptissana nonnulla dicamus, quam improbas, quod insueta est: quodque, ubi astricta aluus sit, nocere possit: cui rei Galenum testem affers. O igitur exercitatum senem (nam a postremo hoc coepisse iuuat) o naturae peritum.² Videtne, amabo, quanta euentus differentia sit, quamuis iisdem praceptoribus usi sint, atque iisdem lectionibus uersati? Quid ueteres autores euoluisset iuuat, male affectas mentes? An potius plus damni, quam lucri exportabitis? Sic enim confueuistis, ut suboscuro uel uictio interpretis, uel praebreuitate, sententias exquiratis: quo claros uiros peruicacitiae uestrae, & mendacitiae testes asciscatis. Attamen decuit philosophos, nullo etiamdum praemonstrante, probe nosse, ptissanam omni astrictione carere, deterforia uel praeditam, facile descendere. Hoc tamen si libet, Hippocratis quoque & Galeni autoritate comprobato^b, qui ptissanam lubricissimam, uel deterforia praeditam, atque in acutis morbis saluberrimam scripsere. Quibus sane dotibus cremorem aiunt integrae ptissanae praestare. Si igitur astrictam aluum tantum abest ut ptissana laedat, quin
potius

a Galeni
uerba

b 1. de Vi
ctu.

potius iuuet, ac leniat: uidendum quid sibi Galenus eò loco
 uoluerit. Fecerat sibi (ut arbitror) siue Galenus, siue alius
 Galeni nomine, *εις ἀνάμνησιν* commentariolum, quo breui ca-
 pita eorum, quæ de ptissana scripserat Hippocrates, comple-
 teretur: non qui ad editionem exornatus foret. Scripserat
 igitur antiquus autor primo de Victu, in hunc modum: Qui-
 bus cibus statim inclusus est, si quis non uacuato eo, sorbitio-
 nem dederit, dolorem si adest augebit. Paucis deinde inter-
 iectis: Si quem, inquit, nuper cibatum, ita ut nondum aluus
 deiecerit, febrisprehendat, à sorbitiõne tantisper abstinend-
 dum, donec ad infernas intestinorum partes cibum descēdis-
 se coniecieris. Quibus nimirum nos monere uoluit, cibum
 haud tutò offerri (præsertim in acutis morbis) ni summa
 aluus aut sponte, aut medici ope uacua reddatur. Quòd si
 ualde acuti morbi fuerint, non modo uentris uacuationem
 præire cibationem præcipit, sed & generosa omnia præsidia,
 siquo morbum egere iudicas. Ait enim: Si lateris dolor
 continuè angit, & ad calfactoriorum usum non remittitur,
 neque sputum procedit: sed extremè uiscidum est, & inco-
 ctum: ni quis dolorem uel secta uena, uelalui subductione
 soluerit, ptissanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget
 in mortem. Rursus paulò antè: Qui ptissana utetur, ab
 usu eius non desistat: ni uel ob medicamentum, clisma uel de-
 sistere oporteat. Quod autè de ptissana ibi ait, de omni quo-
 que edulio dictum esse Galenus credidit. Accidunt (inquit)
 hæc, non modo si quis ptissana intempestiue utatur, sed mul-
 to magis, siquid ptissana deterius ederint, uel biberint. Quòd
 uerò liber ille de Acutis, tantummodo loqueretur: ideo de
 ptissana præter cætera meminuit. Quare si his qui nil sponte
 deiciunt, ptissana interdicit, ieiunare eos perpetuo oportuit:
 ab alio nanque cibarij genere offendentur magis. Qui enim
 pane aut alica nutriunt, ptissanæ beneficijs carent: è quibus
 illud profecto maximū, quod *ἀλιδοχοπάτη* sit, facileq; descen-
 dat, atque unà biliosa excrementa, mediocremq; pituitam de-
 tergat. Hæc alica efficere nequit, utpote quæ uisciditate mea-
 tibus

a Lib. 2.
de Acu.

Eod. lib.

1. de Vic.

tibus inhæreat, tardeq; descendat. Itaque experimento comprobatur, uim emplasticam, potius quàm deterforiam, sibi inesse. Iam enim confectionem ipsius, & usum satis edocti sumus: notatq; est bigrana illa Zæa ex qua conficitur: eamq; pridem Petro Victorio uiro de literis optimè merito, mihiq; charissimo, non sine ipsius uoluptate, monstraui. Caterum de his plura fortasse, quàm par erat.

Astringentia febricitantibus inimica esse, falsoq; dici putredinem per sanare. Rursus de acidis, & eorum natura: quo loco de aceti usu, uiribusq;, nonnulla. Demum de pestilenti febre, quantumq; in eius curatione iuniores decipiantur. Loci nonnulli tum ex libro de natura humana: tum ex eo, qui de optima corporis constitutione est, explicantur. Quædam etiam ex lib. Therap. xj. & libro de febrium differentijs, obiter declarantur.

Igitur in censum ueniant modò, quæ tu quasi utilissimæ proponebas. Laudabas granatorum succum, quòd natura refrigerans, quòd caput minime tentet, quòd sanandæ putredini idoneum: quam sententiam Auicennæ autoritate confirmabas. Porro ad adeo grandem, atque adeo uulgatum errorem quis conuieat: Iam enim non eò duntaxat deuenere medici, uti acida offerant: sed ea quoque, quæ non leuem acerbitatem obtinent, quale omphacium, & Médica mala, & multa prunorum genera. Attamen in eo libro quem paulò antè uersabamur, ea quæ exasperant, Galenus febribus nocere ait: ea sunt acrida, acida, astringentia: neque quæpiam astringente uti cibo, ni uel symptoma, quod animi deliquium afferat, uel immoderatum alui profluuium urgeat. Esto igitur consilium autoris ignobilitate apud uos nullius pretij: at demonstrationum robur nullus contemnet. ^b Quæ (inquit) astringunt, corpora densant: uiasq; & alimenti, & distributionis, & transpirationis occludunt, quas reserari oportuit. Porro ^c si quando ad inhibendum animi deliquiũ astringente alimento utatur: ut si in acutis morbis bilis fluxione, os uentris affligitur, scire licet, medicum tantisper aduersum sym

a r. de
Vist.

b co. lib.

c 10. The
rap.

symptoma pugnare, sicuti^a nonnunquam calida uina propinat, quò adueranti iam syncopæ occurrat. Cæterum uetus dubitatio est, ob quam plurimi eò sententiæ deuenere, uti crederent, putredinem uniuersam, priuatim uerò quam pestilentè appellât, frigidis, siccisq; persanari: acidos, acerbosq; succos, atq; omnino astringentes, in eum usum cõparantes. Sunt qui poma ipsa esui præbeant, atq; eò à mortis periculo securiores putent, quò quis plura ingesserit. Atqui nullius horum pœnituisse unquã sese, sacrosanctè iurât. Nam quid quæso (aiūt) æquè putredinem tollere potest, ac frigidum sicco iunctum, utpote quæ calido, atq; humido, præcipuè gliscat. Rursus acetum, febricitâtibus magno usui esse uidetur, nullusq; ex ueteribus, eo nõ utitur: quare neq; itidem acidos succos prohibere oportuit. Quod enim de astrictione febris aduersissima obijciebas, in acidis nimirum locum non habet. tantum enim abest uti astringant, ut dissecare, atq; altè penetrare possint. Quibus ut fiat satis, sanandæ putredinis scopos paulisper cõsiderare est opus.^b Sunt igitur ij, uacuatio, & concoctio. Nam cum humores putrescunt, multos corruptionis modos adinuenire est:^c Primus eorum, quæ illò corruptionis peruenere, ut corrigi ullo pacto nequeat: atq; ea omnino abijcere expedit. Facit id natura spõte sua, effluxu sensibili, uel insensibili: diductis nimirum impedimētis corpus expurgans. Cui sanè operi & medicũ sauerè oportet, tum uias referãdo, tum proritando, si quidẽ proprij muneris obliuiscatur. Ideo ab initio tertianarũ febrũ, apium potionibus Galenus^d incoquit. Ventris iterũ deiectionẽ, uomitũq; proritat, quoquò uersus natura uergat. Sunt secũdo loco succi, qui adeo uitiatũ sunt, ut promptissimè putrescant: Neq; eò deduci ab innato calore queũt, ut alimẽto esse possint. At possunt interim naturæ prouidentia plurimum prauitatis exuere, reddiq; mitiores, quò impellentĩ naturæ obsequantur. Quod siquid adhuc minus uitij admisit, poterit, ubi malitiã euicta fuerit, alimento esse. Fauemus huic naturæ operi, cum probi succi cibos offerimus, cum putrido calori obuiam imus, cum corpus undequaque perfluum, &

d perspi

a 12. The rap.

b 3. Micerotechnes.
c Ex Aphor. libro 2.

d 1. ad Glauc.

perspirabile reddimus. Inde enim qui innatus est, vires affu-
 mit. Hæc omnia abunde xj. Therap. tradita sunt. Vfus uerò
 astringentium in hisce naturæ operibus eatenus opcm ferre
 potest, ut potius impediatur. Primum enim uacuationes omnes
 remorantur: Dehinc meatus seu sensiles, seu insensiles, qui to-
 ta carne cutecq; funduntur, conuiuere faciunt: Demum con-
 coctionem qua ratione iuuabit, quod calorem innatum non
 fouet; quinimo qualitatibus aduersum est: Humida enim nõ
 squalens innati calidi natura est. Acerba igitur, & omnino
 quæcunq; astringentia uel prædita sunt (in quo sanè genere au-
 stera comprehendimus) febribus, præcipuè putridis, inimica
 esse putandum: quanto magis ubi nõ putredo solùm, sed pes-
 tilens putredo inuasit? De acidi uerò natura merito dubita-
 tur, quòd uis eius sit penetrare, & dissecare corpora: est enim
 ipsius consistentia tenuis. Insuper non recte uidetur acidum
 exasperantibus adnumerari. Nam quod exasperat, omnino
 astringit & densat. Itaq; sensus quoq; monstrat acerba & au-
 stera, linguam exasperare, nõ acida. Dicendum acidi saporis
 naturã frigido constare. Frigidum uerò Aristoteles *συνεργον*
καὶ στυλεγον appellat. Amplius, fructus (quòd sciã) omnes,
 quos acidos dicimus, satis apertã præ se ferunt acerbitalis, aut
 austeritalis notam: neq; id præter rationem: ex acerbo enim
 aut austero, ² nuper prodijt acidus sapor, dilutione quadam
 (quanquam & corruptione prouenire solet aliquando) id in-
 omphacio præcipuè, non parum quoq; in granatorum succo
 reperire est. Quod & Galenus testatur, qui uniuersim astringe-
 gente^b uel participare ea ait, quanquam minus cæteris dulcia.
 Demum tantam habet cum austero & acerbo cognitionem
 acidus sapor, ut uix unquam ab ijs absolui reperias. Neq; au-
 det^c Galenus in censu plantarum adeo numeroso, aliud quam
 oxilapathum, & oxalida pro exẽplo proponere. Quanquam
 si uerũ fateri uelimus, neq; oxilapathum ipsum omnino acerb-
 itate careat. Est autem alia omnino planta, ab ea quam oxila-
 pathi nomine Dioscorides descripsit, nemora & umbrosa
 amans: Caule sesquicubitum alto, folijs quatuor aut sex in
 terra

1. de Vic.

3. de Vic.

In Me-
tcoro.a 4. de
Simpl.

b co. lib.

c Lib. 11.
de Simp.

terra sparsis Arifaro similibus: Sapore uerò cæterisq̄ notis oxalida, quam acetosam uocant, imitatur. Quod uerò obijcitur, nō exasperare acida, uerum fortasse fuerit, siquidem mere acida sint, neque aliam qualitatem immixtam habeant: quam nec sic quoq̄ id uitij omnino effugiūt. Quæ enim densant, coguntq̄ corpora, statim & exasperant: quanquam non æquē, ac ea, quæ sui crassitudine inæqualem quandā astrictionem efficiunt, neque altè penetrant, cuiusmodi acerba sunt, & austera. Tametsi penetrare quoq̄, nulli ex frigidis nota dignū adest, aceto excepto. Quamobrem inter acida, acetum minus obest cæteris. Neq̄ ipsū quoq̄ noxa uacat, ob acritudinem, quam sibi asciuit. Quocirca² suadet Galenus oximelite solo utēdum, quòd scilicet aceti mordacitas mellis lenitate obducta perdometur. Quòd uerò Auicennæ testimonio partes tuas tueris: missis primū multis quæ in capite de febribus censura digna forent, id unum solummodo attingam, quod maxime ad nos pertineat: Num scilicet in curatione pestilentium febrium astrictorijis utendum sit. Hoc enim uelut omnibus ratum tibi sumpsisse uideris. Præcipuè ob ratiocinationē eam, quæ de putredine uniuersim monstrabat: siccātia inquā & refrigerantia, putredini aduersa esse. Huic quoq̄ Galenus fauere uidetur, qui in grandi illa pestilentia, glebæ Armeniæ potum apprimè salubrem fuisse affirmat. Est autem ea frigida siccaq̄, sicuti & terra omnis: proinde & astringens. Præterea in libro de humana natura præcipit Hippocrates, ut in pestilenti cōstitutione corpus quàm solidissimum pares, utq̄ minimum aëris admittat: ita enim minus ambiente lædetur. His adde Galeni autoritatem, qui in libro de Optima corporis constitutione, eos dicit, ingruentibus extrinsecis malis, plus esse obnoxios, qui habitu corporis rariore fuerint. Sunt autem eius uerba eiusmodi: ἔμπαιμι δὲ τοῖς ἔξωθεν αἰτίοις ἀπασι τὸ μὲν ἀραιότερον ἐναλωτότερον, τὸ δὲ πυκνότερον διαπαθέσσορον. Quare satius fuerit in pestilenti aëre uersantibus corpus densare, quàm rarefacere. Primū igitur ratiocinationem eam, quæ à natura putredinis desumitur, diluamus. Quòd itaq̄

a r. de
Vist.

Cap. de
terra om
ni.

d 2 frigi

frigida, sicca que corpora minus putrescant, nulli dubium. Quare quæ extra animalis corpus in libero aëre Boreæ exponuntur, diu putredinem non sentiunt. At in animalis corpore, quæ fieri queat, ut admotis astringentibus incolumes permancant? Ita enim transpirant minus. Igitur putredinem potius accersunt, quam possint repellere. Quamobrem neque in præuisione locum habent frigida sicca que: siue extrinsecus corpori admoueantur, seu intrò assumantur. Neque iterum putrida corrigunt: nam hæc à corpore abijci oportet: modò illa potius remorantur & cohibent, uti dicebamus. Non igitur eo exemplo, quod Galenus undecimo Therap. posuit, corpora Boreæ exponere suademur, & omnino frigidis, siccisq; uti. Quinimo abiecto eo, quod in corpore computruit, concoctionem reliqui procurare. hoc autem facimus maximè cum transpirationem molimur, qua sanè calor innatus gliscit, & fouetur. Quòd si libero aëri animalis succos exponere liceret, iam tum frigidò, à putredine præseruarentur. Glebà uerò Armenia, tanquam siccum medicamentum, ad multa utilis est: neque mirum si siccitatis etiam ratione ad febres pestilentes utilem sentiunt: omnino enim quæ putrescunt fictari postulant. Aut potius latente sua ui uenenatæ illi putredini occurrat. Quòd uerò refrigeret, aut astringat, neque sensus monstrat, nec Galenus scribit. Locum uerò ex Hippocrate in libro de Humana natura, dum ambiguitates temere euitant, interpretes corruperunt. Disserebat ea parte de morborum origine, atque alios ex uictus ratione, alios ex ambiente nos aëre produci scripserat, cum modum præscribit, quo sese unusquisque à uulgaribus morbis tueatur, his uerbis: Corpus autem ut minimè turgeat, sitq; maxime imbecillum, curare. Quæ uerba cum suspecta forent (neq; enim animo cōcipere poterant, quid ad salutem cōferret, Corpus reddi imbecillum) pro uerbo illo ἀδυνάτω, legit prior interpres *συνώπρωτον*, transfertq;, Quam solidissimū.

Rur

Rursus posterior, cum de aëre, qui inspiratur, sermonem faceret autor, Studendum, inquit, ut quàm minimum aëris inspirarent, eumque peregrinissimum. dictione commutata, *ἀφροτάτην* legit; Quàm familiarissimum, interpretatus. Tanta potest hominum audacia. Res igitur sic se habet: Præcipit Hippocrates, Inedia corpus siccari: moderatè tamen, & quantùm per sanitatem licet. Ita enim uerba audire oportet, aliàs insalubre præceptum foret. Quod autem dicit maxime imbecille, intelligit iuxta eandè intelligentiam, uti calor & sanguis nõ abundant, sed plus solito imminuatur. Quod tamen κατ' ὀλίγον fieri uult, ne corpus ægrotet. Solent enim repentinæ illæ mutationes noxas parere non modicas. Si enim (inquit) tali habitu reddatur, aëris inspiratione minus egebit. Aërem uerò maxime natura alienum, & peregrinum uult eligi: locum, in quo morbi uigent, permutari cõsulens, utque ad salubriorem aërem te conferas. Quod uerò postremo ex libro de Optima corporis constitutione, obijciebatur, minus nos perturbat: quinimmo perpetuò uerũ est, quod infert, Corpora, inquam, ea optime degere, quibus in raritate, & densitate mediocris est habitus. Porro si eum rariorem reddideris, extrinsecis occurrentibus feceris obnoxium: calori, inquam, & frigori, aliisque qualitatibus, quæ sensum latent. Sin densiorẽ, putredinis periculum instat. Si igitur morbos præcauere est animus, iam habitus corporis ita conformandus erit, ut modicè in raritate & densitate se habeat. Ita enim nõ adeo ambientis prauitate tentabitur. quod si qua putredo subeat (neque enim inspiratio nem infesti aëris in pestilenti statu omnino effugere licet) quod optime transpiret, non ita uehemens fuerit: facileque, siquid corruptum est, tam sensibili, quàm insensibili effluuio absumentur. Atque hoc est quod in libro de Februm differ. ait, Officium medici, pestilentes febres præcauentis, esse ἀπειρεσίην κὴ ἐπιπυμείδισιν τὸ σῶμα efficere. quibus si addas ex libro de Humana natura: Studendum ut quàm minimum aëris, eumque quantum fieri potest peregrinum, inspiret. optimam profecto præcautionem ad pestilentes febres institues.

Qua hora cibare ægros opportunum sit, tum in acutis, tum in longis. Errare etiã qui crescente febre ægros nutriunt. Neq; ullam esse adeo longam accessionem in qua nutrire cogaris: idq; in omni natura. Postremò de grauidarum uictu disputatur.

Sed iam tempus admonet, ut de hora offerendi cibi nonnulla dicamus. Neque enim te modò, uerùm & quos hæcenus noui omnes (exceptis Academiæ alumnis) grauiter errare scio. Id est, quòd si quando febris inclinationem, paulò serius fore conijctis, ueriti ne dum mitior hora expectatur, interim æger deficiat, crescente calore cibatis: satis superq; factum arbitrati, si principij & uigoris noxa euitetur. At magnus ille Hippocrates prorsus contraria docuit: Tempus, inquit, offerendi alimenti plurimi faciendum, præcipuè in acutis: quoniam errores in ijs periculum afferant: eorum namque uult multi necantur. Porro homo ille cuius nomen primo Epidem. subricet, mortem obiisse Galenus iudicat, quoniam negligentius cognauerat. Iterum libro I I I I. de Acutis: Artis quæ uisum instituit maximè interest, intentiones, & remissiones febrium captare & obseruare, tum in acutis morbis, tum in longis: ut tempora in quibus cibum dare non licet, caueamus. Quænam igitur, inquires, opportuna hora est acuta febre laborantibus? An cum calor ad pedes descenderit: Cum, inquam, pectus, & uenter, & omnino quæ in medio corpore sita sunt (quatenus febricitanti licet) moderatissimè se habent. Neq; ergo in febrium initijs, neq; in incrementis cibandum: idq; optima ratione: Is enim qui tunc uiget calor non modo concoquere natus non est, uerùm putrefacere potius, atque exurere: Est enim bene temperatus humidusq; concoquens calor. Quòd si quando apud Galenum legeris, febrilem calorem concoquere, κατὰ τὴν μετὰ τὸν ἀπὸ dictum esse scito. Quis igitur adeo demens fuerit, ut eo euincète, cibum offerat? præsertim cum circum præcordia debacchatur. hæc ferè Galenus: quibus monstratur, incrementi horam æquè cum uigore ipso pertimescendam. Cæterum præter hæc, apertè inclinationem febris

et. de
vict.

lib. r. et
4. de A=
cut.
et lib. r. de
Acut.

d. 1. Aph.
2. de Vic.
et 4. Aph.
et 5.

febris expectandam, uoluit Hippocrates lib. i. cum ait: Tem-
 pus forbitionis esse, cum calor ad pedes descenderit. Et rursus
 lib. i i i i. ubi aliam quoq; inclinationis notā adiecit, dicens:
 Vbi omnia quiescunt: nam si alio tempore dederis, perniciofa
 erit. Galenus quoq; ², In acutis, inquit, ob imminentis nouæ
 accessions discrimen, sat fuerit obseruasse, ut calor in pedes
 descenderit (Sic enim interpretor: κατὰ λαβὴν τῶν δεξιῶν ἐς
 τὸς πόδας) At in longioribus melior remissionis pars expe-
 ctanda est. Instant aduersarij, ac durum uideri aiunt, siquādo
 quies aut inclinatio nimis longè absit, renutritionem eousq;
 differre. Pone enim prima hora equinoctialiprehendere, in-
 clinare uesperis, & uix nocte mediā cessare: quis, quæso, adeo
 audax in hanc usque horam ieiunium seruet? quòd si pluri-
 bus diebus ita facere cogaris, quòd si grauidam cures, aut alia
 ratione minus ualidam, non modò audax facinus, sed extre-
 mæ dementiæ fuerit. Dicimus magni ^b referre, in quo quis
 morbo, quæ ue in natura uersetur: ita ut nonnunquā longio-
 rem abstinentiam uereamus: aliàs ne tridui quidem inedia nos
 deterrebit. Non ne ^c Galenus quosdam uigente adhuc febre
 nutriendos censet: ne scilicet longiore inedia in synopem, aut
 torridum marasimum dilaberetur. talis profectò erat eius tem-
 peramenti natura, ut id suspicandū foret ^d. Ipse quoq; febrici-
 tanti qui syncope periclitabatur, panē ex uino exhibet: non,
 inquit, quò affectum curemus, sed quò imminens periculum
 euitemus: huc enim morbi species impellebat. De indicatio-
 ne uerò quæ à consuetudine, exemplum positum non reperit.
 Neq; enim tanta eius uis est, ut præuerrere tempus opportu-
 num nos cogat. Quanquam ^e ipsius quoq;, ubi reliquis sco-
 pis non est locus, uelut in synocha, ratio habenda est. Verùm
 has raro ^f inuenire est: quo fit, ut uniuersale illud præceptum
 non uitiet. In accessionum initijs atq; incrementis admodum
 lædere cibus potest. Siquando enim ^g ex primo uirtutis scopo
 in ipsa accessione cibum dare cogimur, attamen inclinatio-
 nem saltem expectamus. Rursus de accessionum naturā di-
 sputans, Nunquā, ^h inquit Galenus, hoc tempore cibum da-
 mus:

a lib. de
Acut. 4.

b lib. 8.
Ther.
1. de Vic.

c 10.
Ther.

d 12.
Ther.

e 17.
Ther.
f 3. de
Crisi.
g 4. de
Vist.

h eod. li.

22 mus: sed quietem, si eius naturæ febris sit, uti expectari pos-
 23 sit, expectamus: sin minus, inclinationē. Atqui uerisimile est,
 non latuisse hos uiros, multarum febrium accessiones longas
 esse, multas enim eiusmodi describunt. Videtis igitur, uiri
 solertissimi, quantum præcepta maiorum prætergressi sitis,
 qui neq; in simplicissimis quoq; tertianis abstinetis, quod mi-
 nus ægrum adhuc calentem nutriatis. Tanta ætate nostra
Βελουία irrepfit? Attamen nihil est quod intempestiuè cibare
 nos cogat: excepto grandi uirium lapsu, quē syncopem uo-
 cant. Neque ulla est adeo longa accessio, quam præterire sine
 cibo non liceat: his exceptis corporibus, quæ quod cito dis-
 soluantur, alimentum desiderant. Quanquam & in his turpe
 est, medicū isthæc nō præuidisse: si quidem ab initio ægri cu-
 rationem suscipiat. Nam priusquam febre corripiatur, uirium
 prouidentiam habere oportuit, Galeni² exemplo: Hic enim
 aliquando, quamuis ut Thessaliorum error deprehenderetur,
 cibandi occasione omissa, febre iam correpto cibum dederit
 (hoc enim semel committere letale non erat) Postmodum
 tamen accessionis horas præuenit, quod facere antea consue-
 uerat. Quare neque in hisce naturis claudicare sententiā ea
 uidetur, Non esse, inquam, in accessione cibandum. Verūm
 si aut per imprudentiam, aut quia tunc primum ægro occur-
 ras, inexpectatō accedat febris, sitq; eius naturæ æger, quæ
 inediā tolerare nequeat, in accessione quoque cibum dare
 non uerearis: nempe ut maius malum deuites. Quod si iu-
 niorum testimonio delectaris, non ne ille medicorum cephas
 Auicenna, notha Tertiana affectis alternis diebus cibum dari
 suadet: non alia sanè ratione, quam quod accessio ea longius
 protrahi soleat, uelitq; ægrum à febre liberū nutrire. At gra-
 uida erat, inquit: proinde uerisimile est, non minore affici
 noxa, quam picrochola corpora, quæ sanè dissolutione peri-
 clitantur: multum enim sanguinis in eo statu absumitur. Ut
 igitur nodum hunc dissoluamus, animaduertere oportet quæ
 22 Galenus de foetarum uictu scribat: Mulierem, inquit, graui-
 23 dam capi acuto morbo letale est: ex longis enim interuallis
 cibum

12. Ther.
 1. ad Gla.

4 lib. 10.
 Ther.

5. Aph.

cibum dare (ita enim morbus exigit) abortus periculum est, alimenti defectu foetu pereunte. Quod si ut foetum seruemus, cibum saepius dare non uerebimur, febres continuas uictu intempestiuo augentes, matrē necabimus. Statim enim quispiam ex Galeno quaeret, quī fiat, ut syncope imminente, aut praesente, nullo non tempore nutrire liceat, neq; inde letalis noxa timeatur, in praegante non liceat: etenim non licere, uerba ea demonstrant: Si ut foetū seruemus, cibum dare non uerebimur, aegram necabimus, febrem augentes. Ad haec respondebit (arbitror) licere in his quae praesuccorum tenuitate syncopen facile incidunt, quouis tempore cibum dare: siquidem ex insperato contingat: praecauisse enim symptoma longe melius erat. Quod si saepius hoc committatur, ubi acuta sit febris, prorsus letale fuerit: nam libro XI I. Therap. ait, insanabiles eos esse, si uires inualidae sint, & uiscerum aliud quod phlegmone capiatur. Itidem de foeta laborante acuto morbo dicamus: Si enim uires minus ualeant, necesse erit uel ipsam alimento, uel foetum inedia confici. Idcirco letale dixere, grauidam mulierem acuto morbo uexari. Letale, inquam, quod plurimum: sunt enim succulentae quaedam, & largiore antea uictu usae, quae in breuiore morbo quam minimū tenuiore uictu laedentur, neq; prima profecto ratione, nec foetus. Nos igitur non hanc modō sed non paucas quoque praeter hanc conspeximus ex acuto morbo euasisse. Nec leue exemplum est tolerationis agra illa, cuius I I I. Epidem. mentionem habuit. Quod si ex tenui uictu abortiri periculum est, ex pleniore uerō mulierem interire: quid quaeso praeligere praestat? An mulierem custodire? nam si haec intereat, ambo perire necesse est. Quare in uictu praegnantium cum utrinque discrimen imminet, indicationi potius, quae a morbo acuto est, inferuire expedit. Sed haec de uictu satis.

c

An in

An in prægnante sanguis mittendus, quo loco Aphorismus explicatur. De puerorum quoque natura nonnulla obiter. Rursus, cur putredo uenam secari suadeat. Locorum ex VIII. & XI. Ther. comparatio, & explicatio. Colligitur in omnibus putridis, nostra præsertim ætate, utilissimum esse mittere sanguinem.

IAm enim de præsidijs loqui tempus admonet. Tu igitur admiraris, quasi res monstruosa mihi in mentem uenerit, cum de sanguinis missione consultabam. Neque enim uideri consulto opus esse in his, quæ ueteres prorsus reiecerunt. Ego uero pacato iam animo mihi dicas uelim, num tu aliquando uenam utero gerenti secueris: aut saltem alium id citra discrimen fecisse rescueris. Nos profecto (quicquid tandem respondeas) plurimas uidimus, multas uidere amici, uel Pleuriti, uel Pulmonia, uel Angina, alio uel quopiam acuto morbo correptas, non modo abortum perpeffas non esse, sed euidentissimam utilitatem ex uena secta sensisse: idque non in primis mensibus modo, quo tempore ratio ipsa, & Hippocrates, minus periculi imminere fatentur: sed sexto mense & septimo, cum foetus grandior existit. Neque id nunc facere renuebam, uerbis Hippocratis perterritus: aut quia mihi persuadeam sanguinis missionem in hisce corporibus omnino euitandam (quamquam cautius multo id fieri oporteat) sed quia iam uidebatur ad consistentiam morbus properare, natura morbi causas mox euincente, quod scilicet in urina, aperta & constantia coctionis signa apparerent. Non itaque maiore auxilio opus esse uidebatur, quod periculo eximeretur. Attamen ueteres prægnantem missio sanguine abortiri aiunt. Respondeo: Non decet sapientes uiros nudis uerbis moueri, ubi rationem quoque uestigasse licet. Ea proculdubio est, quoniam alimento destituitur foetus, & interit: ob quam sanè causam uictum tenuem, non sine periculo, prægnantibus obseruari aiunt. Cæterum sicut in breuiori abstinentia, dum reliqua consentiunt, nihil est periculi: itidem nec in parca sanguinis detractio, cum cætera suadent. Cur uero simpliciter pronunciarit, grauidam missio sanguine

Lib. 1.
Aph.

fanguine abortum pati, paucis exponam. Sanguinem mittere, non secus ac unumquodq; aliud auxilium, magnam pluris & minoris differentiam habet: uenam enim secat, & qui felibræ pondus haurit, & qui semilibram: quam etiam exiguam detractionem plurimi ita ferunt, qui ne libram quidem detrahi absq; noxa tolerarent. Cùm itaq; antiquis medicis de uena secanda sermo est, scribuntq; corpora quædam eam admittere, quibusdam uerò negari: eiusmodi detractionē intelligunt, quæ nota digna sit. quam nimirum sanguinis missionem, iure dicas. Illas enim adeo parcas, immo exiguas detractiones, quibus uulgò medici nostri utuntur, ne scarificationis quidem nomine dignati forent, uti ex mensuris quas aliquando pro exemplo ponunt, conijcere est. Quod uerò hæc Galeni & ueterum mens sit, inde conijci potest: in libello de scarificatione, Inutile (inquit) est bis per annum uenam secare. prohibere tamen qualemcunq; sanguinis detractionem non deuit, qui eadem quoq; die iterari uenæ sectionem aliquando suadet. De integris igitur & effatu dignis uacuationibus necesse est dixisse. Si igitur ætas & corporis habitus, uictusq; qui præcessit, unà & cœli status consentiant, quis dubitabit, obsecro, prægnanti sanguinem mittere: quanquam parcus id fiet. Idem de pueris quoque iudicium est, qui nondum annum **X I I I**. excessere. Quod^a enim ea corpora cito dissoluantur, multumq; humidi per halitum digeritur, sanguinem ijs mitteri uetat. Nos igitur, cùm cætera suaderent, in magnorum morborū initijs, his qui ferè **X I**. agebant, detraximus, semel cùm Pulmonia laboraret puer, bis in Angina: atque id uel hirudinibus sedis uenis admotis, aut cucurbitularum uim maius, presentiusq; discrimē ex morbo, quam ex dissolutione imminerē rati. Quod & ita euenit: non modò enim lædi non deprehendimus, sed iuuari magnopere. Optimè tamen pensandum est, corpora eorū promptissimè dissolui. Attamen stultum omnino foret, si in quocunq; cœli statu, aut temperamento, aut corporis habitu^b æquè pertimescendam sanguinis detractionem crederemus. Sicuti uerò in his, quibus

43. The.

b ex r.
de uis.

imbecilles vires sunt, ut quibus apprimè vitiosus sanguis inest, & parca detractiōe, & iterata utitur Galenus: ^a quales sunt quos per Epicrasim sanat, aut ^b qui crudis pleni sunt: Ita & ipsius exemplo, ubi puero sanguis detrahi debet, uel grauidæ, eadem utemur uia, quòd in ea minus sit incommodi:

^a Ther.

9.

^b in lib.

de Ven.

sect.

Cur uerò morbi magnitudo sanguinem mitti urgeat, putredo quoque suadeat, & hortetur, disputatum abunde nobis in ijs libris est, in quibus Galeni loca explicauimus. Neque ab re modò fuerit, paucis rerum capita attigisse, quibus nimirum apertū fiat, qua ratione permotus, generatim suadeat, in putridis febribus sanguinē mitti. Quicquid enim Sophistæ in huius loci explicatione commenti sunt, nihili faciendū censeo, quod ex sequentibus manifestum erit. Porro ^c sententiā illam adeo ratam firmamq; ueteres uoluere, ut fidissimus Galeni paraphrastes Paulus, cum primum putridarū febrium curationem aggreditur, statim scribit *ἢ δυνάμειον ἰχυρῶν δόσων ἢ ὑπὸ σκεπιδνι πυρεθῆσι φλεβοτομητιον αὐτίκα, χωρὶς ἀπειρίας, τῆς κατὰ γαστέρα.* Vt igitur uideamus, quantū utilitatis secū ferat Venæ sectio in eo morbi genere, meminisse eorū est opus, quæ libro **V I I I.** scripta sunt. Curabat eo loco Galenus Diarias ex obstructione, quæ *διὰ μηχανομένην παραλίμπν*, iam suspectæ esse cœperant: in quibus, primo loco uenā secari iubet, quamuis nulla adsit plenitudo: sic enim, inquit, plurimus uitiosus succus detrahitur, unā cū sanguine uacuatus: Tutòq; uti possumus his, quæ obstructions soluant. Eedem profecto rationes sunt, quanquàm mutatis uerbis, quas lib. **X I.** propositū monstrat. Quod enim lib. **V I I I.** plurimū uitiosum succum uacuari ait, hîc naturam leuari onere dixit: neq; enim oneris nomen ad multitudinem referre oportet, sed potius succi uitium significat. Solēt enim quæ molesta sunt, oneri esse, dici. Rursus quod scribit lib. **V I I I.** & quæ foris ad obstructions tollendas ad mouentur, suspecta esse, & quæ propinātur: hîc ait, medij corporis prouidentia ante uacuationē parum tutam esse. Quanquàm & alia quoq; non exigua cōmoda in his febribus afferat uenæ sectio, hæc tamen ut quæ excellent, ijs locis tetigisse uoluit.

^c Ther.

II.

uoluit. Tu uerò his minime assentiris, tum quia nec generatim uerū putas, quod scribitur: tū etiā, quod Galenū^a id perpetuò obseruasse nō uides. Nū igitur uniuersales scopos semper sibi proponere debet, q̄rite de secunda uena cōsultat: Sunt autē hi, uirium robor,^b magnitudo morbi, ætas florens. Nam quibuscunque^c adsunt, siue acuto morbo, siue longiore detineantur, sanguinem mitti exposcunt. Intellego morbi magnitudinem,^d quæ uel immineat, uel iam adsit. Rursus, Vires robustas, appello, quæ in præsens sufficiunt, nec facillè dilabuntur. Hæc ubi pensitauimus, siquidem morbus magnus sit, statim sanguinem mittimus. Si uerò quamuis ex sui natura magnus non sit, periculum tamen est, ne procedente tempore magnus euadat, uenam itidem secare expedit. Prioris sanè generis sunt, internæ omnes inflamationes, febres acutæ,^e morbiq̄ nōnulli, qui citra febrem acuti existunt. Posterioris uerò Diarizæ^f, quæ ob ualētes obstructions in synochas facile uertuntur. Porro intermittētes febres quamuis salubres esse dicantur, attamen uel ob aëris malitiā, aut ægri intemperantiam, siue astantium inscitiam, nonnunquam ob naturam laborantis, & continuas, & magnas fieri quid uetat. Nec quisquam est uel mediocriter in operibus artis eruditus, qui hæc sæpe fieri non uiderit.^g Quanquam aliā quoq̄ periculi causa est, eaq̄ non leuis, quæ ex auxiliorum natura ortum habet: ubi obstructions, præcipuè ualidiōres, tollere est animus, seu intus assumantur, seu extrinsecus admoueantur. Igitur propter has, atq̄ eiulmodi causas, Galenus in febribus putridis sanguinem mitti suadebat: quod in omni febre aliqua ex causa periculum oriri poterat. Cæterum non uidentur æquè in omni febre isthæc pertimescenda: exquisitæ enim tertianæ quàm minimum prospectiōne ea egere uidentur. tum quia inter putridas^h simplicissimæ ferè, & breuissimæ, per seipsas ad statum & crīsim properant (neq̄ igitur magna auxilia exposcunt) tum quia in biliosis temperamentis, & calidissimo cœli statu plurimum accidit: tum demum quoniam qui putrescit humor, non modò obstructions facere natus non est,ⁱ sed sol

c 3 uere

a in lib.
ad Glau.
b in lib.
de Ven.
sec. 4. de
uist. 4.
Ther.
c 4. de
uist.
d ex lib.
de Ven.
sec.

e Lib. 2.
Aph.
f 8. Thea
rap.

g 8. The
rap. 11.
Ther.

h 4. A=
phor. 1.
ad Glau.

i ex his
quæ 3. de
Simpl.

uere potius atq; aperire. Quamobrem si qua in hisce corporibus accidat, sicut leuior erit, ita nimirum minus operæ desiderat ut tollatur. Quanquam nostra ætate, sicuti rariores uisuntur exquisitæ, ita cum adsunt, suspectæ sunt magis: nempe ob plenitudinem, quam ex largiore uictu corpora contraxerunt. Quo fit, ut quemadmodum minus tutò balneis utimur, autore Paulo, ita magis necessaria sit sanguinis missio. Nos itaq; hæc aduertentes, plurimis exquisita tertiana correptis sanguinem misimus, idq; utilissimè. Cum aliàs uiderim, eos qui hoc auxilium neglexerant, magnos, & uix expugnabiles morbos sæpe incidisse. Cur uerò in quotidiana subticuerit, nemo est qui non uideat: si quidem naturam corporum, quibus euenire solet, consideret. Quanquam neque in ea negatur, sicuti neque in his qui crudis abundant. Verum de his aliàs fusius dicetur. Hæc enim ad exercitationē potius, quam pro necessitate sint dicta. Scimus enim libellos, qui Glauconi sunt inscripti, ^b enchiridion quoddam esse: quare & multa omitti, quæ ex curatiua Methodo repetere oportet.

Purgationem ab initio minime tentandam: neq; aluum mouendam si sponte deiciat. Interim quæ intempestiuas purgationes incōmoda insequi soleant, enumerantur. De minoribus iuniorum medicamentis purgantibus, quid iudicandum sit. Colligitur raras febres excretionē persanari.

Quoniam uerò de uulgata illa immiuatione obiter sermo incidit, non ab re fuerit, de ea quoq; nonnulla dicere: cum præfertim fautores non ignobiles adhuc habere sentiam: ut qui sanctissimo quoque iuramento affirmēt, immiuationem, quæ deiectione paratur, ex usu esse. Atqui res ipsa ad nos præcipuè pertinere uidetur, qui ne leuiter quidem aluum inter initia proritare soleam, si quidē sponte deiciat. Quare ne uel purgationem eam, uel eius autores peculiari quopiam odio prosequi uidear, neu superstitione quadam inani detineri, breuibus (uti cœpi) loca ex Galeno & Hippocrate afferā, quibus eò sententiæ deuenerim. Sunt autem ea ferè ex libro de Acutorum uictu. Cum enim aliquando scriberet, quara-
tione

a in lib.
de Ven.
sec.
b in pro-
mio 2. li-
bri.

tione morbi inter initia tractari debeant,² Cum (inquit) urinae tenues fuerint, purgandum non est. nam purgationem (ut Galenus ait) prorsus euitare oportet. At quamnam, quæso, purgationem euitari iubet, num elleborismum? Profecto neclystere quidem iniiciendum putat: ait^b enim, clystere iniicies, si uideatur: hoc est, si aluus nil sponte deiciat: hæc enim glossulam Hippocraticam esse, & subintelligi debere, Galenus docet^c. Rursus^d adeo dimotionem omnem in uehementioribus morbis pertimescit, ut potius quietem præcipiat: ut que sese quam minimum in lectulo iacent, neque purgationes moliantur. Quod si fortè in longiori morbo purgationem illam usui esse putas: monet Galenus contrariū, his uerbis: ^e In his uerò qui iam ægrotant, si quidem morbi longi existant, nunquam concoctio expectanda non est. ^f Itaque & in quartanæ curatione clysteribus utitur ab initio mollibus, neque ualidiorum aliquam purgationem pertentat. Cæterum melius fortasse fuerit, ut postquam sententiam illam, toties Galeno celebratam, proposuit Hippocrates, ^g Concocta (inquam) purgari debeant: rationes quoque colligamus, quas sparsim posuit, ne solis nudiſque uerbis subscribere uideamur. Primus ergo ratiocinationis modus difficultatem spectat, Cum (inquit) ^h humores crudi adhuc sunt, si dimouere tentes, nihil à natura auxiliij expectato: ipsa enim post coctionem & secernit, & impetum ad excretionem facit. Et rursus: ⁱ Sapius humores unì sedi affixi sunt, à qua dimoueri nequeunt priusquam concoquantur. Rarò uerò concitantur, & ad sui excretionem initio proritat. Quare rarò fit, ut in morborum initijs mobiles sint, facileque pellantur. aut natura ad propellendum eo tempore impetum faciat. Quæ duo sanè & utilem, & facilem purgationem reddunt. Quam bellè igitur libro de acutis quarto, quod ita experientia didicisset, in hunc modum: Quicumque statim inter morbi initia phlegmone obsessas partes soluere pharmaco aggrediuntur, à parte quidem phlegmone laborante nihil auferunt: affectus enim, quod crudus sit, non cedit. Quæ uerò morbo resistere possunt, & sanitati attinēt, absument.

ra ra

a 4. de
Vist.

b eo.lib.

c eo.lib.
d 4. de
Acut.

e in lib.
de purgatione.
f 1. ad
Glauc.

g 1. Aph.

h 1. Aph.

i eo. loco
4. Aph.

ra ratiocinatio noxas & incōmoda considerat, quibus premi solent, qui in principio morbi purgatur. Ex his non leue est, quod in propositis uerbis adnotauit, cum inquit, Ea quæ sanitati attinent, absumi: absque eo quod morbi causæ uel. minimum opprimantur. Nam tametsi uerba ea de phlegmone dicta sint, quod^a febrilis affectio multis modis illi assimiletur, ad febres quoque Galenus transferre solet. Sed quid, quæso, aliorum uerbis modò innititur, ac non potius excretiones illas spectemus, quæ, quod ante coctionem accidant, symptomatum soboles dicit Galenus.^b Has igitur mirum est diligentes hos uiros non aduertisse, cum quotidie accidant. Id, inquam, auxiliij ab ijs expectandum esse, quod secundo prædictionum scribitur: Excretio, inquit, quæ ante coctionem est, nunquam prodest: quod si implacidius fuerit, præter hæc nocēbit. Mitto modò, quod purgatio ea seu per naturam, seu arte fiat, uires deicit, appetentiam tollit, tormina excitat, nonnunquam dysenterias quoque & febres: quæ nimirum uniuersa ueteres diuersis locis adnotarunt: nosq; ni omnino cecisimus, quotidie cernimus. Non minorem noxam purgatione ea oriri scribit Hippocrates libro Acutorum quarto, quod quæ restant, cruda magis redduntur. Si enim (inquit) moueris, morbus crudus permanebit. Huius rei causam Galenus elegantissime, uti assolet, exposuit: summa uerò eorum quæ dicit ea est:^c Quoniam quæ concoquenda sunt uexari nō debent. Quamobrem eo loco motionibus uniuersis interdicit. Postremum idq; maximum incommodum est, impediri, aut omnino tolli^d crises, cæteraq; naturæ auxilia. Quod cum satis apertè experientia monstret, ratio quoque suadet. Quomodo enim operi naturę faueas, quando nondum ad quam partem sese uerrat ignores? An potius sæpe impedimento fueris? Quanquam ubi innotuit,^e quid aliud, obsecro, curæ esse debet, quàm parare uias, & fluxile corpus efficere? cæterum dum iudicantur, sinere: quod si non integrè iudicata sunt, eadem uia quæ supersunt ducere? Porro quid unquam adeo stultum, aut ita noxium excogitatum est, quàm cum febres uniuers

a ex lib.
de dif. fe.

b 4. Aph.

c 4. de tu
enda ual.

d 1. de cri
ticis.

e 2. Aph.

uniuersas defectione perfanare aggrediuntur : cum naturam, quam nimirum imitari debes, raras febres uentris profluuium soluere uideas. Longiores enim aut per concoctionē, aut per abscissum finit: (Atqui^a sanatio quæ per concoctionem urinis maximè perficitur) Acutas rursus excretionē. Verum excretio ea multiplex existit: nam & sudoribus, & sanguinis fluore plurimæ sanantur, nonnullæ quoque uomitibus: quare paucae fuerint, in quibus uentris excretionem procuret, morbum iudicatura. Quare nos quoque rarò uentris defectionem purgante pharmaco irritabimus: idque ubi concocti succi sint, nihilque egregium natura polliceri uideatur. Quod sanè in diuturnis, ubi minimū ui morbi irritatur, sæpe euenit: necnon in acutis, ubi statum præterierint. His fortasse permoti quidam, fortiora medicamenta odere: purgationē tamen aliquam admitti uolunt, sed quæ mollis admodum sit: eo scilicet pharmaco, quod aluum mollire queat, & excrementa tum quæ in uentre, tum quæ in primis uenis colliguntur, repurgare. Eiusmodi apud eos sunt, Manna, Siliqua, quam Cassiam dicunt, Rhabarbarum: sed & composita aliqua, ut quod ex dactylis conficitur, uel quod Catholicon nominatur. Nos uerò mollire aluum, siquidem astricta sit, optimum esse iudicamus:^b si sponte deiciat, sinere. Quod si paulò largius deicere expedit, ut cum per eas partes putrida excrementa natura quotidie expurgare tentat: molli clysmate, etiam inter initia, uentrem proritare docet Galenus. Porro detergeri, ac deici ea, quæ in uentre, & primis uenis collecta sunt, cum utile esse putem: id tamen pleraque præstant, quæ in censum ciborum potius, quam medicamentorum ueniunt: ea^d apud ueteres in primis sunt, Mulla, & Ptiliana, que sanè biliosis excrementis, & mediocri pituita tum uentrem, tum primas uenas expurgare ualent. quod si ualentius remedium desideras, Oximel sat fuerit, quod etiam à ratione cibi admodum alienū non est. Quare ne dicant amplius umbræ hominum, caruisse clarissimos uiros mitioribus auxilijs, proinde & purgationem inter initia uetasse. Quin potius expedit, quod quasi duces coelitus nos

43. prog.
3. de crisi.
si.

b ex 4. de
Vist.

c 1. ad
Glauc.

d 8. Th.
1. de Vic.

13. Ther.

f bis

bis demissi sint, eos imitari, non in methodo modo, uerum in auxiliorū quoque materia, qua quondam felicissimè sunt usi. Nam quæ pauloante proponebantur, seu simplicia spectes, siue composita, noxa cæterorum protuldubio non carent: calida enim sunt, & sitim faciunt: insuper & uenenosæ qualitatis, turbatione & nausea quam excitant: tetro item odore, & sapore iniucūdò speciem ostendunt. Quanquam neque fortassis purgatoria uis ips inesset, ni ueneno participarent, ut Aristotelis placuit. Quoniã uerò sanctissimi senes sacramento quoque confirmant, nihil unquam noxæ uidisse sese ægris ex eo opere inferri, non si purgationem eam, quam propriè immixtionem uocant, tentassent: Quid quæso aliud respondere possumus, quàm quod, ni fallor, æquè satisfaciat, contra scilicet deierare, innumeros lædi à me uisos, quosdam uerò non alia de causa perisisse: Decepti sunt autè boni uiri, cum uidissent aliquando bene celsisse, ita ut dato inter initia pharmaco, febris desierit. Quod sanè mirum non esse testatur Hippocrates. Quibus (inquit) urinae crassæ sunt, & nebulosæ ab initio, hos si cætera consentiant, purgabis. At his uerbis concoctas urinas significauit, autore Galeno. Quare perstat adhuc sententia ea, Concocta purganda, & omnino mouenda esse, non cruda. Neque id tempus probè initium dixeris, ut in libro de Crisibus est disputatū: principium enim propriè notis coctionis finitur. Sunt enim febres nonnullæ, quæ unà primæ accessionis inclinationem cum totius morbi inclinatione sortuntur. Nos igitur (siquidem ea egere æger uideatur) immixtionem quidem facere edocemur, atque id circa morbi initia: ita enim inquit^b: Cum morbi inchoant, siquid mouendum uideatur, moue. Cæterum id plurimum per uenæ sectionem mouendum Galenus iudicat, raro autem medicamēto purgante. Neque enim licet, præterquam ubi succi concitantur: atqui raro turgere ait. Quoniam uerò turgere, non nisi in acuto morbo contingit, scircò dictum alibi est^c. In acutis raro, & in principijs, purgatione utendū. Et rursus^d: Tenuis humores initio uacuabis: in crassis autem & uiscidis concoctionem expectato.

a 2. de
Vist.

33

b 2. Aph.

33

c 1. Aph.
d lib. de
purgati-
one.

ctato. Dicit autem, Vacuabis: hoc est, uacuasse licet: quoniam in his solummodo turgere conspicitur.

De Apij natura permulta. Interim aduersus Auic. non nocere prægnantibus Apium; neque comitalem morbum excitare. De mensis, & urinam mouentibus disceptatio. Ibidem loci nonnulli ex Galeno explicantur.

Superest ut nonnulla dicamus ad ea quæ contra potiones nostras obiecisti. Igitur omnes unà ex Apij natura pendere uidebantur, ut quod uteri acetabula aperiat, quod morbum comitalem gignat, quod febribus sit inimicum. Quod si deliria eius capitis persequi uelim, metuo equidem, ne (ut in prouerbio dici solet) cum delirantibus stultus efficiar. Quis, amabo, non uideat Auicennam Apij speciebus Batrachium admiscuisse, uiresq; confundere non ipsius modo, sed Petroseliniquoq; & Smirnijs? Aut quis risum temperet, audiens collo apensam Apij radicem dentes exterere, aut non lædi scorpij morfu, qui Apium deuorarit, aut rursus radicem Apij solvere, non folia? Sed quid multis lectorem moror, quasi testibus egeam; quasi eruditiores omnes eius uolumina semicrudam quandam uomitionem non æstimarint. Quod cum aliàs monstrauimus, uberiùs tamẽ id factum foret, ni Guillelmus Guibaldus, nobis amicissimus pariter ac doctissimus, amicè his uerbis nos aliquando admonuisset: Ecquid, inquit, negotij uobis est aduersus hunc hominem, quem breuè nostis perpetuum somnum dormiturum? Sed ad Apium reuertamur: quod enim prægnantibus aduersum esse ait, ex Dioscoride perpetram acceptum uidetur, qui de Smirnio scribit, impositam eius radicem abortum facere. Quod si hoc Dioscoridi condonemus, id tamen Apio non tribuit, sed Smirnio, quod sanè Apio multò est ualidius. Neque iterum si assumatur id facere ait, sed si uiuix imponatur. Porrò multa nouimus, quæ quidem ebibita corpus non lædunt: si tamen cuti admouentur, uenas aperiant, exulcerant, corrumpunt: cuius causam ex libris de simplicibus medicamentis quærere oportet. Tu uerò exercitatissime Auicenna, cur si prægnantibus obesse iudicas,

f 2 bas,

bas, aliàs cum pręgnantibus opem ferres, ecegmata ex Apio propinas? Quin & quod multo minus quis credat, ex odorata nuce, & Castorio, Aristolochia, Cardamomo, Pyrethro, Thapsia. At decebat medicorum ducem statas, firmasq; sententias proferre: aut te rogatum senem non adeo tristi ac severo uultu nobis succensere, neq; ut Apium deuitemus, admonere. Illud enim quod imprudenter, ne dicam imperitę, a Serapione acceptũ est, quod scilicet epilepsiam Apium moueat, merum delirium est: cum pręsertim Galenus eo morbo affectis Apium in cibo sumere consulat. Quod uerò ex ipsius uerbis^a obijciebas, Apium menses mouere, & febricitatibus esse inimicum, non secus ac uinum, sic soluítur: Primum enim nosse oportet, quando apud ueteres autores legitur, urinam ciere aut menses aliquod medicamentũ, ilico uim ipsius pensitandam esse: neq; enim æquę omnia id efficiunt, uerũ magna est pluris & minoris differentia. Sunt enim quę per sanitatem iuuant, promouentq; solum, si quando parcius natura utrumuis excernat: nam si omnino excretiones illę suppresserentur, ne utiquam satis forent. Idem & in uentrem deijci entibus cõsiderare est: quędam enim tantummodo officij sui naturam admonent, quędam & impellunt. Nonnulla itaque urinam ciere, aut menses dicuntur, quoniam si secundum naturam se habeant instrumenta quę his operibus deseruiunt, abundare ea facient. Huius naturę Apium esse uidetur: Non modo enim pręgnantibus, quibus natura duce menses suppressuntur, mouere nequit: sed neque si aduersus naturę gubernationem morbosa aliqua uis detinerentur. Quare minus timendum est, conceptionẽ offendere: quod etiam experientia demonstrat. Cum enim nostrates mulieres affatim eo utantur, nullam tamen lædi inde aduertimus. Nunc ad alterum dubitationis caput accedamus, quę cum ex uerbis Galeni uim omnem habeat, mentẽ ipsius optime explorandam censeo: quod & supra, ubi de ptisana agebatur, admonui. Videmus enim ipsum, quem modò dixi, Apij usum uetare in febribus, eo tamen aliquando uti. Quin^b & ubi generatim putredi

d s. Th.

b n. Th.

tredinem sanare docet, inter cætera radicem Apij laudat: ita enim scribit, Deligenda ea medico sunt, quæ citra ualentem ex-
 calfactionem supradictas uacuationes præsent. Cuiusmodi
 (inquit) sunt ptissanæ cremor, & aqua mulla, & oximel, &
 Apij radix in aqua, quæ potui datur, incocta. Sed & quod mi-
 nus quis credat, cum libro V I I I. Apium inter ea, quæ febrẽ
 augent (uti diximus) enumerasset, non multo post subdit, A
 balneo aquam, in qua Apium incoctum fuerit, propinandam.
 Dicendum igitur, febris uim nonnunquam tantam esse, ut ad
 ipsius sanationem, calfacientem omnem materiam prorsus eui-
 tare oporteat. Sic itaq; lib. X I. scribitur: Cum magnitudo fe-
 bris urget, nullo, uel leui calfaciente utendum, sed aquam fri-
 gidam potui dare oportet: si uerò mitior febris extiterit, eam
 saltem materiam deligere oportet, quæ minus calfaciat. Fate-
 mur igitur & nos, calidum omne febrĩ, qua febris est, aduersa-
 ri: proinde neq; temere propinandum. At in tepidiori febre,
 ubi indicatio, quæ ab ea est, cæteras non exuperat, non Apio
 modo utitur, sed Isopo quoque & Origano. Quanquam
 magni refert quo quis modo utatur: seu scilicet in adefacias
 tantummodo, siue incoquas, quod & Galenus aliquando ob-
 seruauit. Quod uerò ait, Sicut & uinum: haud equidem equẽ
 nocere intelligit, sed quòd in numero, censuq; noxiorum re-
 poni iudicet, quibus uinum quoq; adnumerat.

a r. ad
 Glau.

D I G R E S S I O.

Respondet ad ea quæ obijci solent, summariimq; colligit,
 quæcumq; ad acutorum curationem spectant: quibus ap-
 paret quantum inter sit ueterum curandi ratio ab ea qua
 iuniores utuntur.

EXurgis postremò, quasi uictoria potitus, & consuetum Hy-
 mnum canēs, in laudes prorumpis tuas, nostraq; deprimis:
 iactas longum usum, profligatos uestra opera ac diligentia
 morbos iactas, funera retices. Porro quòd toties uerba ea uul-
 gi auribus inculcastis, iustum erat aliquando respondere. Si-
 quidem uti uobis maledicendi otium est (utpote quos nulla

f 3 egre

egregia disquisitione detineat) itidem nobis respondendi foret. Enimvero uestra hæc ratiocinatio primo occurſu haud mediocrem uim habere uidetur : Experiẽtiam enim nemo unquam ſatis laudet: neq; tot, tãtosq; uiros in errore tandiu perſtitiffe facile perſuadeas. Solent enim uiri cordati ab his, quibus offenduntur, breui abſtinere. At neque medici eo uictus genere hæcenus offendi egros ſenſere: nec ægri in ſe erratum deprehenderunt. Stultum itaq; fuerit uini & carniũ abſtinentiam imperare, ſiquidem conſuetis tutò uti licet. Licere uerò experientia per multa ſæcula comprobauit. Adde largiorem uictum robur tueri, cui uel maxime animum aduertere medicus debet, utpote ſine quo nihil toto nixu proficias. Non deſunt ex eorum ſchola, qui curationes noſtras quotidie uellitent. Ecquæ (aiunt) medendi formula? Quo ue iure medici appellationem ſortimini? An potius certaminum ſpectatores eſtis, quaſi in theatro quopiam conſtituti, teſtes eueſtus? Num quaſo diuinatores, an medici dicimini? aut quorſum acciti eſtis? ad diuinandum inquam, an ad curandum? Attamen ſatiſfeciffe arbitramini, ſi ſalutem aut mortem, ſi criſes, ſi acceſſionum magnitudinem, & tẽpora præcognoſcitis. Atqui iſthoc natura non eget, uerum auxilijs, quibus ſibi robur adijciatur, morbi uerò elidantur uires. Sunt etenim adeo pauca rerum capita, quibus utimini, ut nemo adeo rudis ſit, qui ſex menſium ſpatio medicus non euadat. Merito itaque uulgo contemptui eſtis. Quam enim ſpem de uobis ægri aut familiares poſſunt concipere, quos uident rei euentum ſilent expectare? Hinc conuictijs ſæpius impctimini, eger deſperat, ars nihili penditur. His atque eiufmodi fabellis facile priuatos homines in ſuas partes trahunt. Nam cum in uiro medico & doctrinæ ubertatem, & longum uſum deſiderent, neutrius uero ex his iudicium ferre queant, ut quæ à uulgi ſenſu nimis ſint ſemota: nota quadam (uti putant) firmiſſima iudicium fulciunt: eſt autem ea, Senium. Quocirca ſenem medicum abſque alio delectu preferunt, in eam lapſi fallaciam, in quam crebro incidunt, qui ſine artis ope ſyllogizant. Hinc factum

factum est, ut multi cum primum mussitare coepimus, nobis acerrimè obsisterent, ac seniorum partes usque ad arma defenserent: eoque res processit, ut (quod Quinto medico clarissimo euenisse ferunt) parum abfuerit, quin uelut ἀναπονήτες τῶν νοσούντων, urbe pelleremur. Sed reuertamur unde digressi sumus, rursus ratiocinationes eas assumentes: eæ nimirum ab experientia robur omne accipiunt. Cæterum quam facile decipiantur qui experientiæ tantummodo innituntur, Galenus sæpe admonuit. Non quòd inductionē, qua expertores utuntur, labefactare uelim: ea nanq; duce primæ artium notiones stabiliri solent: sed quòd multis modis artificem decipi accidit, dum uniuersalem illam notitiā colligit. Quòd si uiris doctis haud temere credendum iudicas, cum sese expertos esse pronuntiant: quid quæso de uobis sentiendum, qui ne prima quidem disciplinarum elementa, non humaniores literas, non dialecticam, non physicam attigistis? Ego uerò neque plus uestræ, de qua gloriâmini, experientiæ fidem habendam puto, quam pharmacopolis circūforaneis, aut medicis mulieribus: nam & ipsi expertos se credi uolunt: præsertim ubi Hippocrate n. & Galenū contraria sentire nouero. At nos (inquiūt) hac uia neminem hucusq; lesimus. Nos contra: Non sunt leues tales noxæ ubiq; expectandæ. Morbi enim quidam adeo salubres sunt, atque ita (ut uerbo Hippoc. utar) ἐπιβλητοί, ut quamuis multis modis pecces, neq; in perniciem ages. Sunt iterum corpora quædam adeo robusta, ut quiduis erroris impune ferant. Inde medicum illum laude dignum censet, qui in acutis morbis, quorum sanè uel multi necantur, probe se gesserit: quasi impunè in his, qui acuti non sunt, ferè erretur: contra illi errores grauius ferant. Estò igitur, uestra opera nō semper ad necem æger ledatur: attamen in lectulo contabescere, morbosq; & symptomata in dies magis affligere, cachexiam ægros incidere, forte floccipenditis? Nec mirum sanè: si quidem largiores pecunias ea ratione hauriatis: neque parum honorificentia uobis accedat, cum quos ipsi auxistis morbos, aut peperistis, mille modis impedita naturæ uix tandem sanat.

Quam

Quam bellè igitur scripsit Hippocrates, Multos ex sua ignorantia ditari. Cæterùm uerisimile esse aiunt, longo temporis spatio errores, si qui latent, detegi, atque ita euitari. Quæ quidam quàm prudenter dicta sint, tute uideas. Ego enim malè institutis ingenijs quiduis potius in mentem uenire noui, quàm sese errasse. Quod si tandem animaduertant, attamen fateri pudet, neque ignaros se deprehendi æquo animo ferūt: Neque qui triduanum ieiunium imperabant, ideo destitère, cùm sæpe male tractari ægros cernerent: Nec qui fracturas Hippocratis ætate ita deligabant, ut phlegmonas & gangrænas accerferent, resipuère aliquando: utpote qui id factu optimum iudicarent, quod & antea consueuissent, & præceptores suos facere uidissent. Cùm enim minus prosperè succederet, in aliam quâpiam causam retrudebant. Sed non ne uos quoq; eadem attigit labes, uiri optimi? qui pharmacis deiectionis, medicatisq; omnigenis potionibus febricitantes assidue uexare soletis? Num quia uitari ac retrocedere coctione, quod labi uires, quod deijci uentris & iecinoris robur, quod demùm non raro mors irrueret, uestram inde sententiam mutastis? Quin potius nõ raro uos audiui, quo peccata uestra operiretis, imaginaria quædam, imo risu digna causari: nunc in ægrum culpam omnem intorquere, modò in astantes, nõnunquam in cælum ipsum. Nemo igitur sibi persuadeat, malos usus temporis diuturnitate tolli: atq; eo, uelut argumento firmissimo, consueta sectetur: non raro enim se falli reperiet. Cùm uerò curationes nostras irrident, facilè est in eos tela omnia retorquere: quod extemplò fiet, si prius ægrum pro exemplo statuamus, qui acuto quidè morbo labore, cæterùm ex sui natura salubri. Pone igitur, hunc medicos secūda die cõuocare. Primùm uiuendi formulam, tametsi paulo parciozem instituent, quàm per sanitatem cõsueuerit: haud tamen facile uino interdident, non pane, non farre, sæpius uerò nec carnibus. Posthæc abluui uentrem iubebunt: idq; adeo molliter, ut toto postmodum morbi tẽpore alius siccetur. Summo mane pharmacum deiectionis propinabunt, quod sanè Benedictum appellat

pellat

pellitant. Id alijs ex sola Casia filiquæ medulla propinant: alijs Rhabarbarū addunt: nōnulli, ut suprā dicebamus, & cōpositionē quæ ex dactylis, addūt, uel aliud eiusmodi: quo largius aluum ducēte, gaudēt medici, lætātur amici, exultat spe bona plenus æger, medicorū promissis satis fidens. Ast illa interim die appetētiā deiectam experitur, nauſeam, fractas uires, febrem demū multo ſauiorē. Iam mane potionē, quam Syrupū uocāt, mille admixtam medicamētis, atq; olfactu ipſo horribilem propinabunt. Mox accedentes, ubi urinas perturbatas, præter expectationem, aut grauioris putredinis notas præſeferentes inſpexerint (quod ſæpe euenire his peractis, ſolet: ſi morbus non admodum benignus, mitiſq; fuerit) ubi iterum noctem peruigilem, æſtumq; immodicum, aliāq; ſymptomata ſauiora circa ægrum deprehenderint, de ſecanda uena diſceptabunt. Quis igitur adeo faciūduſ fit, qui contētionē, rixas, turbata ſupercilia, recenſeat: omnia rimātur, ut ſiqua poſſint, tantum diſcriminis effugiant. Multa ex Auicēna in mediū afferunt, quæ nimirum à uenę ſeſtione deterreant. Præcipuè tamen de coītu ſolicitos uideas. Vbi uerò de mittēdo ſanguine demum cōſenſere, ac ſi præceptis auxiliū moliri uelint, cognatos atq; amicos, tū uiros, tum mulieres adēſſe iubent: neq; enim abſq; horum aſſenſu uenam ſecare auſint. Ipſi uerò ut pote periculī magnitudine perterriti (ita enim à medicis didicerunt) haud facile conſentiunt. Igitur ſenior diſquiſitionem omnē ijs coram recitat. Colligit demum, quicquid agāt, inuitos aggredi: cogere morbi ſauiitiam. Quibus auditis perterrefacti, tandem in ſentētiā eunt, ea lege, ut citra quartam ueniam ſubſiſtant. Quod tametſi polliceantur, furſtim tamen ad quintam aut ſextam perueniūt, cum præſertim urinas in pura rubētes cōſpexerint. Nam ſi ex nō fuerint, non temerè ſanguinē mitti apud eos uideas: quidam ſunt qui nephas eſſe exiſtiment. Iam ſtatus imminet, morbuſq; in dies deteriora minatur: ita ut medicos quoq; perterrefacias. Iamq; morbi κακοφθειας execrari incipiūt, ut qui nulli diligentia ac prudentia, nulliſq; adeo gradibus auxilijs ceſſerit. Quo tēpore ſecta

g eorum,

eorum, qui paulo saniores habendi sunt, ad noua prelia sese accingunt, neque auxilia maiora pertentat, quibus scilicet ægri mors imputari possit (Alij enim fortiter dimicandum rati, egregio quopiam pharmaco, sæpe animam, quod ego statim fieri aliquando uidi, radicitus euellunt) Tunc igitur quicquid ad nos India trasmittit, Margaritas inquam, Smaragdos, Saphyros, aut si qua pretiosiora homini quamquam auarissimo fuerint, nam & aurum ipsum, medicamentis iniiciunt: Tunc cor securus perfundunt, quod robur membrum restituat, uti scilicet strenue dimicetur, uimque arceant ueneni, siquod lateat. Hinc Rhenes, hinc Testes, tametsi extra actum esse uideantur. Post hæc matronas alloquitur, iam morbum in multos dies perdurare aiunt, iam labare ægri uires, refectione opus esse, uti morbo resistere queat. Quibus omnes libentissimè annuunt, atque ilico sese accingunt, quasi prelium initura. Carnes tundunt, eliquant, exstillant, demum se preparant, ac si Athletam, qui mox Pancratia obire debeat, præpararet. Tunc enim plus roboris prestari putant, cum quis plura ingesserit, eaque *εὐποροῦντορα*. Itaque diei noctisque horas ita partiuntur, ut ne una quidem presidijs, aut cibo eger destituatur. Cibant manè uesperisque, cibant meridiè, & nocte media. Interim perfundunt, inungunt, fricant, medicatas potiones, & eclegmata propinant. Demum nullus est quieti locus, uideturque armorum tandem onere pugil opprimi. Hæc est lector candide longa illa fabula, quam sedulis mulierculis, quod apud eas gratiam promereatur, manè recitant, recitant uesperis. Hac sibi uel maxime placent, hanc per manus traditam, ueluti thesaurum seruant, huic soli student: Inde enim tum spectatæ fidei, tum diligentia insignes habentur. Porro defuncto ægro tantum abest ut culpentur, quin potius optime frugis medici existimantur, atque uel multa, multaque solertia aduersus morbum dimicasse, uictos demum morbi malignitate. Quare ex erroribus et laude, & lucrum, & amicitias captant. O sæcula, O cæcitatem: Illi enim cum clare uideant quantum à ueterum institutis descuerint, dum multiplicia & admiranda presidia moluntur (neque enim id inficiari possunt, si uel semel Galenum, aut Paulum legerint,

ubi

ubi febribus curam adhibēt) in nos tamen cōuicia iactare nō cessant, quasi opportunis auxilijs ægros destituamus: quasi artē dehonestemus, operā ferè omnē naturæ dimittētes. quasi importuna austeritate ægros necemus. Quò uerò errorē errore tegāt, eò insanie ducūtur, ut medicā disciplinā, quam nobis Galenus scriptā reliquit, multis modis mancam dicere audeāt, multaq; desiderari quæ ad curationes cōducāt. Vbi enim de his, quæ extrinsecus adhibentur perfusionibus ab eo scriptum: aut ubi portiones illæ, quibus in febricitātibus quotidie felicissimè utimur? ubi demū deiectoria pharmaca? quæ sanè adeo necessaria esse putant, ut his demptis, nihil opis medico supersit. Ita enim audiui quōdam primatē medicū, qui paulò antè Bononię decessit, quē etiā scioli quidā diuinū appellant, dicere solitū, quasi salus uniuersa in uētris deiectione cōsisteret. Inde colligūt gradē illā blasphemīā, qua errores suos misera medicorū turba tueri solet, Nō posse quēquam solo Galeno duce medicū fieri. Alij neq; hic desistūt: sed neq; Galeni & Hippocratis præcepta satis tuta esse dicunt. Cui sententiæ Alexander quidam Trallianus fauere uidetur. qui aliquando Galenū reprehendit: quasi de Victu noxia præceperit. Nos uerò aliter docuit Hippocrates (ut ab initio ordiamur) cui etiā libēter subscribimus, postquam & usu ipso ita rē sese habere cōperimus: Natura, inquit, omnino sufficit: peccatur aduersus eā extrinsecis cataplasmatibus, inunctionibus, perfusionibus, totius, aut partis. Galenus quoq; Cōmittūtur, inquit, peccata ab his medicis admirādīs, qui nīl arte dignū à se fieri arbitrātur, nī quis ad ægrū ubi accesserit, præcingat sese, ac cataplasma imponat, uenā secet, uentrē abluat, inūgat, perfricat, nutriat. Hī igitur, inquit, quoties ægrū adit, toties peccat. Eadē fere libro Therap. x. scribuntur. Ex quibus apertū est, fuisse quoq; eo tēpore qui illuuiē hāc præsidiorū circūferret. Verū hos omniū qui fuerūt unquā clarissimos, paucis fuisse cōtentos: atq; id à nobis obseruari uoluissē. Nullaq; alia profecto de causa rursus inuecta sunt, q̄ ostētationis & lucri, quæ nimirū pluris, q̄ ægrorū salutē multi faciūt. Quāobrē Paulus

qui Galeno posteriores, omnes longe antecellit, ne uerbum quidem addidit ad ea quę tum in Therapeuticis libris, tum in ea arte quę Glauconi inscribitur, de febris legerat. Nos ergo hos imitati, haud quidem egenos nos fatemur, uerū parcos potius, uti scilicet nil superflui fiat, nil necessariū omittatur: sic enim naturę præsidio erimus, nō impedimento: quod de uobis Galenus scribit, qui aliquādo hostes naturę, egricq; uos appellat. Inter maxima uerò & præcipua impedimenta minus cōmodam cibationem esse existimarunt uiri illi consultissimi: de qua re cū suprā nōnulla dixerimus, nūc quoque, quādo epilogū canere est animus, summā rei attingemus. Eos itaq; uideo in acutis morbis, quos curandos susceperant (erāt autē ij qui non omnino insalubriter se habebāt) neminē uino aut carne nutriuisse, quanq̄ uiribus foret inualidis: quin potius mōstrosū uictū Petronā medicū instituisse aiūt: neminemq; eū sectatū, qui egros carnibus & uino, & omnino cōfuetis cibarijs replebat: cū tñ multos uideā Petrona longē nocētiores. Ille nāq; statim à morbī initio uictū eū instituebat: hi uerò cū primū uī morbī circa statū uires cōcidūt: quem nimirū grauiorē errorē esse suprā monstrabat. Rursus nō pane, nō alicā nutriebāt: ni siquādo ptissana nauisā egro cieret, uel succus ipsius qñ & teneras lactucas, & panē ex aqua, & pisces saxatiles offerebant. Quę profecto acutorū uictū ad statū usq; explebāt, unā cū mullā & oximelle, & apomelle, quę breuioribus morbis & qbus plus discriminis inerat, propinabāt, ni uires defectæ foret. Hi sunt qbus septima die uel ante iudicatio instat: ita enim lib. i. de uictu terminū ponit. Nam licet aliās ad quintū usq; diē mullum sufficere dicat, neq; ultra illā: id tñ in plurimis se intelligere mōstrat, cū ait lib. i. Mihi longa experiētia innotuit quosdā ad septimā usq; diē solis potibus perdurare, quanquam hi pauci existāt: plurimos uerò ad quartā & quintā. Quod uerò usq; quo morbus inclinēt quosdam solis potibus regēdi sint, qui uel potus rationē tantūmodo habeāt, ut aqua, uel medicamēti ut oximel, uel nutrimenti quoq; ut mullā, Hippoc. testatur cū ait, Sorbitionē non des-

deris,

4. de Vi
ctū.

4. de Vi
ctū.

deris, donec morbus mitescat. Et Galenus, Eorū (inquit) qui acuta laborāt, quidam tota ptissana egēt, quidā cremore, quidā neutro horum: atq; hæc experiētia sibi cōperta esse ait. Quō magis mirari soleo quosdā, qui solo uetustatis nomine sibi gloriā uēdicarunt, cū re uera neq; ueteribus, neq; autoribus adnumerari mereātur: ut qui nihil artis, nihil methodi scriptis præferāt: qui cū Galenicum dogma profiteantur, multis tamē modis, longe inscī aberrāt: audēt tamē impudētissimi Galenū laceffere, quasi inedia ægros necantē. Sunt tñ rationes ipsius eiusmodi, ut refellente nō egeāt. Nos tamē testamur, multos in magnis morbis ultra quartū solis potibus seruatos euasisse. Multos quoq; in grādī illa pestilentia, quæ per annos ferè nouē Italiā deuastrauit usq; ad septimā & nonā sine cibo permāsisse, donec remittēte se morbo, mētis compostes facti cibum assumerēt: cū alij, qui urgētibus amicis obtemperabāt, atq; uti fieri assolet, replebantur, perirēt. Cæterū huius hominis nugas fortassis aliās tractare otiiū erit. In summa res, quod ad uictū pertinet, ita se habet: Siquidem ægrum quē curas, existimas nō posse usq; ad statū sola mulsæ potione seruari, uel quia longius absit, uel quia imbecillus, sitq; morbus nō sine periculo, quiq; maiori auxilio egeat, pro mulsæ, succum ptissanæ dedisse oportet. At si mitior fuerit, ptissanā ipsam: ne citra necessitatē egros fame crucies. Rursus quibus ob eas, quas prædiximus causas, statim ptissanā, aut cremorem exhibet, circa status tēpora, illos quidem ad cremorē traducit, alios uerò ad mulsam. Solet autē in eiusmodi morbis tempus uigoris unica accessione finiri, aut saltē altera. Qui uerò cōiicias, quo uictu ad statū peruenire æger nō adeo fractus uiribus possit, monstrauit Galenus apertissime primo de Acutorū uictu: ubi & eorū quæ inediā ferrī monstrāt, & quæ non ferrī, catalogum reperies. Hic est profectio acutorum uictus, quē uetetes obseruabāt. Neq; alia edulia nisi coacti, uel symptomate quopiā, uel ob ægri fastidium offerebāt. Vinū uerò haud memini acuta egrotāti dedisse quēquam, nisi in laterali morbo ad sputum promouendum, ubi sese malum remisit:

r. ad Gl.
ii. Ther.

atq; omnino ubi iam coctiones notæ appareant. Senî enim quem aliquâdo curabat, uinû aquæ instillauit, uti tepore uinî, noxas aquæ fugaret, de quibus libro Therap. v i i. abunde. Erat enim sibi ætas loco symptomatis. Quem hodie nōnihil immutauimus ob egrorum delitias: cogimur tamen quoad possumus, ne à censu ciborum recedamus, quos in acutis proptissima, & ptissanæ succo, aliquando concedit Galenus, quorum etiam suprâ meminimus. Altera quæ febribus adhibetur prouidentia, de medicamentis præcipit: ac primum quidē inter ea quæ bibuntur: num^a (quæso) Galenus præter ea, quæ à cibi ratione aliena non sunt, propinabit: ptissanam scilicet, oximel, apomel, mulsâ: quibus sanè, cum per febris magnitudinē liceat, radices plantarū, aut folia incoquebat, macerabat, intingebat: ^b ea nimirum seligēs, quæ citra caliditatis noxam obstructions soluerent. Quod si febris eius naturæ foret, ^c ut ad sese omnem medici operam arriperet, quales illæ, quas ardentibus propriè nominât, neq; his utebantur, sed quàm primū occasio foret, frigidam potui dabant. Porro de purgantibus medicamentis, quid attinet dicere, ubi morbus acutus sit: Gum^d rarò ijs egeamus: neq; aliter, quàm cum succi ad excretionem initio concitantur. Nî forte post iudicationes, causæ morbificæ relictum sit: sed iam acutus esse desierat. Si quando igitur opus foret eo uti: iam innumera præstò erant, tum simplicia, tum composita, quorum notas adhuc apud Paulum reperias. Nam Galeni in ea parte libri interciderunt.

d ii. The
rap. 13.

b ii. The
rap.

c ii. The
rap.

d i. Aph.

e 10. The
rap.

De his uerò quæ extrinsecus medio corpori imponuntur, seu cataplasmata, seu perfusiones sint, seu quæ inunguntur, longe aliter Galenū sentire uideo ab his, quæ uos facere soletis. Ipse enim distinctione adhibita, si quidē ardor urgeret, quæ refrigerant imponit, ea; quàm simplicissima, ἡ δὲ ὑποειρη: quale est Intybi succus ex polenta, & cæratum Rosaceum: hæc enim ferè apud eum sunt refrigeratiū exempla, è quibus tu quoq; multa tibi conformare queas. At in reliquis, quæ æstuosè non sunt, relaxantibus utitur, quæ scilicet intenta remittât, & astricta rarefaciant. Sæpe uerò non præcordijs modò, sed uniuerso cor

so corpori adhibet. Hæc sunt profecto præsidia, quibus ægrū fulcīre opus est: reliqua enim quæ uobis cōmenti estis, præciosa in quā illa epithemata, sæpius noxæ fuerint. quamobrem nulla methodo præeunte præparata sunt, uerū ad ostentationem potius & lucrum. Nescioq; an manus potius ijs abluere expediret, quàm cor, aut iecur, quæ nimirū suo tantummodo odore delectant. Hęc est uestra illa ubertas, quā iactatis. Porro Gale. medicos præsidijs uberes laudabat: hoc est, qui in urbe, & ruri, & in mari remedijs non destituerētur, neq; à libris, & pharmacopolis ea petere inopia cogentur. Cui rei nixu omni quotidie studemus, cum plantarū notitiæ incumbimus. Neque nos uulgi auram captamus, aut ipsius expectatione mouemur, uti creditis, qui nimirū de uobis facitis coniecturam. Quin potius studemus pro uirilī nostrā medicinā ueterum imitari. Quod si secus euenerit, atque hominum malitiā contigerit, iterū prestigia & ostentationes, & barbarū omnem cultū reuiuiscere (quam labem Deus maximus auertat) quid superest, quàm ut præceptoris mei exemplo, qui sanè eadem aliquando perpeffus est, me consolet. Ita enim inquit: *συμβάνην οὐκ πολλοῖς τ' ὅτως πρῶσκειασμένων ἀναγκαῖον ὄντι, καὶ τ' ἄλλων, ὅσοι τιτιμήεσιν ἀληθείαν εἰλικρινῶς, ὅσα τὴ τ' ἐξώθειν, ἀλλ' αὐτῶν δὲ εἰαυτ', ὅταν ἀπαξ πειραθῶσι τ' κατεχόσους τ' νοῦν βίον ἀδικίας, ἢ γνώσει σαφῶς, ὡς ὄλεον εἶδόντου τοῖς ἀνθρώποις ὄφελος: ἐξαναχωρεῖν τῷ ἦν πολλῶν συμφετ', καὶ ὡς πῶρ ἐν χειμῶνι μετ' ἄλω καὶ ζέλην πονδύματων, εἰαυτὸς γοῦν σώσει ἀσπίδωντας. ὅποι δὲ τοῖς πολλοῖς μὲν ἄγνωστοι: γνώσει μὲν καὶ φίλοι μάλιστα μὲν καὶ πρῶτον τοῖς, εἴτα τ' ἀνθρώπων τοῖς ἀρίστοις ἢ ἰσχυρία βιῶσιν. ὡθητρεψαίεσι τοῖς πανάγειοις. Ἰσοδικίμην παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις.* Hoc est, Necessè igitur est plurimis ita animo institutis, & alijs quicunq; sincera mente ueritatē colunt, non inquam externorū gratia, sed ob eam ipsam ita euenire, ut cum primum experti fuerint prauitatē, quæ nostra ætate uitam inuasit, norintq; apertissime sese nullo usui hominibus esse posse, à multitudine secedāt: ueluti si in procella ualida, & uentorum turbinibus se saluare studeant. erunt profecto ij multitudi-
dini quidem ignoti: Ceterum notī maximè & amici, primum qui

a in lib.
de præco-
gnitiōe.

quidem & maximè Dijs: postmodũ uiris optimis. Quietam uitam agent, sinentq; callidos homines uulgò gloriosos esse.

Quanquam haud scio, an uos potius artem medicã dehoneſtatis, quorum opera eò deducta est, uti ab omnibus ferè nullius precij æſtimetur. Ita enim in præcognitionibus exercitati estis, ut mulierculis nihilo meliores sitis: atq; utinã uos longè non excederent: quod & sæpe uiſum est. Quotiès enim ægro dum ageret animam pharmacũ propinaturi accessistis: in eo spem salutis polliciti: Quanquã eo ebibito, sæpe mors irrepset: aut saltẽ dũ æger aſſurgit, oborta ſyncope, perierit. Quãto igitur melius, quantoq; decentius erat, ut uos, quibus curę est artẽ medicã ad dialecticas diſputationes traducere, quicq; fatis grande ingenij ueſtri monumentũ edidiſſe putatis, ſi Iacobiticæ & Vgoniæ fabulas infectemini, ſtudere tandẽ uti quod in hac arte diuiniffimũ exiſtit, tandem è tenebris euocaretis? Id autẽ prognofſticatio eſt: Sic enim inquit Hippocrates, Optimũ eſſe, medicũ præcognitione uti: tũ quia pluris apud egros & aſtãtes erit, promptiusq; ſeſe medico cõmittent: tum quia præcognofſſe ad curationẽ eſt utiliſſimum: ut latius & in libro de Criſi, & de Iudicatorijs diebus eſt demõſtratũ: adeo ut ſine præcognitione neq; diæteticẽ rectè inſtituas, neq; auxiliõrũ ullũ. In hoc profecto tum nos, tũ amici noſtri elaborauimus: Sed quid in tam grãdi arte efficere potuimus: neq; enim præceptorem inuenimus librĩ exceptis, à quibus omnia petere difficile eſt, & longũ tempus expoſcit. Profecimus tamẽ non nihil, adeo ut sæpius iudicationes, earumq; horas, & modos prædixerimus. Neq; hæc mihi uitio uertat quiſpiã quali artem oſtentare uelim, uel exercitationem iactare. Cæterũ ut nemo eam artis partem, uelut uanam aut. quam comprehendere nequeamus, negligat: ſciatq; & mediocria quoq; ingenia eam (haud tamen ſine labore & diligentia) conſequi poſſe: pauca hæc ſcripſimus.

F I N I S.

LEONARDI

IACCHINI MEDICI
EMPORIENSIS,

*

QVAESTIONVM
NATVRALIVM
LIBELLVS.

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD SEB.
GRYPHIVM,
1540.

IV, 4
190

LEONARDVS IAC-
CHINVS LVDVICO
COBONVISO
S. P. D.

M quæstiones has, quæ ad naturã perscrus-
tandam pertinent, amicis legendas tradere des-
creuisssem: tu primus mihi occurristi, ad quem
mitterentur. Nam & tibi primùm deberi iudicabam
Ludouice charissime, quòd in Furciano tuo sint dispu-
tata. Neque enim memoria excidisse scio, qui, qualesq̃
uiri in eo rure conuenerint: quotq̃, & quàm uarij ser-
mones de rerum natura inciderint. Non igitur eo solo
nomine gratæ tibi esse debebunt, quòd ibi pertractata
sint: sed ut dum patria abes, & loci memoria dulcis res-
cursset, & amicorum: non secus quoq̃, ac si in Furciano
modo esses, & cum Vincentio Nobile, Sebastiano Pe-
zino, Francisco Robertellio, Francisco Catthano, qui
tunc ibi aderant, disceptares: uoluptatem non
modicam ex eiusmodi recordatione
suscipias. Tu interim cura, ut
ad nos sanus breui
reuertaris.
Vale.

AD LECTOREM.

NOLIM mihi uitio uerti, amice Lector, si quas quæstiones offenderis (quanquam pauca sint) alia ratione à ueterum quopiam explicatas. Neque enim sum nescius, me nonnunquam in respondendo ab Aristotelis præscripto descuiisse. Idc̄ non indignum homine philosopho existimo, ut de se ipso idem dicat, quod olim Horatius:

Nullius addictus iurare in uerba magistri,
Quo me cumq; rapit tempestas, deferor hospes,
Quare unicuiq; permittimus, & nostra reprehendes
re, & noua pro arbitrio comminisci.

5

LEONARDI IAC-
CHINI MEDICI EMPO-
RIENSIS QVAESTIO-
NVM NATVRALIVM
LIBELLVS.

*

I.

VR INSTRVCTA acie, ubi congre-
di tempus adest, clamorem primùm attol-
li, & citatiore gradu moueri: mox ubi
propè instat miles, cursu hostem impete-
re iubent?

An quòd motus calorem, hìc uerò auda-
ciam excitat: è contrario si frigescat san-
guis, timidos, segnes, ac uelutì rigentes
reddit? Porro nihil æquè frangit hostiles animos, atq; ala-
cris congressus. Indicio est, quòd aduersus iam inclinâtes ho-
stes, uel aliqua ratione perterritos, ignauissimì quique auda-
ces euadunt. Scitè igitur Cæsar de Thessalico conflictu lo-
quens, Pompeium reprehendit, quòd lentè & silenter in ho-
stem copias mouerit.

II.

Cur sonos & tubarum, & tympani, uel siquos grauiorens ars
excogitauit, pugnaces facere opinantur?

Num quia illis animos componi putant, furijs agitados & ira:
atq; unâ torpore omni discusso corporis molem agiliorem
reddi? Neq; id immeritò: Sonus enim quòd præ cæteris ani-
mæ sedem attingat, pro sui ratione mollire, demulcere, perter-
refacere, somnum conciliare, turbare animos, iram ciere facilè
potest. Quibus sanè modis & corruptis unâ afficitur, languet,
inflammatur, horret, contremiscit: Videmus enim serræ stri-
dorem, tametsi nil terribile secum ferat, horrorem quendam,
atq; inæqualitatē, cum primū auditur, toto corpore excitare.

A 3 Cur

III.

Cur furentes, aut uehementiore ira, uel morbosa quapiam ui, aut ebrietate, alioqui ignaui, formidabiles fieri solent?

An quoddam qui insanit, timore uacat: qui uerò nil timet, fortis prætermo- dum euadit: auget namq; uires audacia, quas frangit metus. Si itaque hic absit, merito & audacia in animo in- gens, uiresq; corporis ferè insuperabiles fient. Quare cum uultu, gestisq; minax quiddam, atq; impaudum præferant insani: præcellentes uires, præcipitemq; eorum audaciam, qui compos mentis fuerit, iure expauescet.

IIII.

Bellica tormenta, quæ sibi iuniores effinxerunt, admirationi uniu- cuiq; sunt, cum horrifico illo strepitu, tum impetu eo, qui uel fidem longè excedat: siquãdo quo pacto extrudat, dissipetq;, & omnia tametsi durissima comminuat, animo peruoluas.

Hæc igitur uniuersa ex natura ignis præcipuè euenire uidè- tur: quippe, quem in maximam agi molem atque amplissima locorum spatia occupare, dum gignitur, sit necessarium: ut- pote corporum omnium maxime tenuem. Pone ergo mate- riam aliquam, quæ facile ignem concipiat, in arcum quem- piam locum, ut multa cogi, dehinc ignem admoueri: igitur momento & ignis fiet, & uasta locorum spatia occupabit. Si- mul enim fieri ignem, & debitam sibi magnitudinem asciuisse oportuit. At si temporis momento in grandia spatia diffundi debet, siquã patet exitus, eà ui multa erumpet. Non ignarus horum eius machinæ autor, omnibus ritè excogitatis, in æream, ferrèam uel machinã materiam, quæ facile ignem con- ciperet, ut coëgit, ora exitus, totius cõparatione, angusta com- mentus, quod uelocissimæ ignis eruptioni non suppetant. At- tamen necesse erat uelocissimè erumpere: siquidem (uti pos- tum est) spatij uastitatè uelocissimè occupasse oportuit. Sphæ- ram obiecit: tum ut cauum cõuexo aptè quadrans, omnemq; obstruens meatum, ignem cohibeat, atq; inde impetum, qui explicari nequeat, nanciscatur: tum uti extrusus lapis, ob eiusmodi figuram, celerrime rotetur. hac enim ratione ualidi-
dius

dius multò feriet. Iam igitur tum eas, quæ propositæ sunt, tum alias quoq; quæstiones, si quæ occurrant, diluere facile fuerit. Quòd enim ui multa erumpens ignis, unà lapidem ac circumfusum omnem aërem impellit, horrificus ille fragor, & obiectorum corporū comminutio oboritur: ille quidem vehementi agitatione, hæc uerò motus uelocitate, quæ nimirū tanta est, ut uix animo concipi queat: nam quòd uis impulsrix, uelocitate auctior semper euadit, passim docet usus.

V.

Cur si nusquam pateat exitus, aut admodum exiguus, ipsamet machina, tamen si durissimā, diffringatur? qua ratione & cuniculis muros, montesq; diffringere commenti sunt.

An quòd ignita materia arcto uase amplius cohiberi nequit: neq; iterum uelocissimæ eruptioni meatus respondet? Idem fiet, siquādo aut maiore copīa, quàm par sit, aut maiore uī materia intrudatur. Nam si iusto amplius os pateat, aut nullus, aut certe multò segnior impetus apparebit.

V I.

Cur tamen si tam breui tempore machinam ignis attingat, attamen statim tota incenditur?

An quòd ignis, siquā licet, erumpere tentat? quare uel in angustissimos quoq; meatus penetrare enititur.

V I I.

Quī fit ut nonnullos, qui non modò nullis nos beneficijs affecerit, sed neq; antea quidē de facie nobis cogniti sunt, amemus? An gerit unusquisq; in uultu, uelut in tabella, depictum animum, colligitq; etiam nū rudis homo indolis seminaria quædam, quibus animi quoq; mores conijciat: hinc amicitia, hinc odij primordia existunt. Surrepit autem innata hæc notitia & inscīus quoq; nobis: quamobrem nec si rogeris, satis rationem afferre possis, cur hunc studijs prosequaris, hunc uerò abhorreas. Indicio est, quòd qui forma insignes fuerint, his quoque iucundi sint, quibus nulla de uoluptate sollicitudo est, iucundos nanq; animi sui mores uultu præferunt: tamen si nō raro iudicium decipi contingat.

Igitur

VIII.

Igitur sæpe accidit, ut quos primo statim congressu oderimus, mitescente in dies animo charissimi demum sint nobis. Contra quosdam, qui initio chari fuerant, procedente tempore oderimus. Prior enim ille ubi secum familiarius uixeris, poterit morigeris suis dictis factisque placere, atque amorem tempore conciliare. Euenit quoque non raro, ut qui minus elegantissimi sunt forma, eos dote aliqua ingenij natura compenset, qua sanè gratiosi sint. Hæc itaque initio latitabant, ut quæ non perinde ac forma, statim conspici possint, sed longa potius consuetudine elucescunt. Sic igitur & quos nobis forma comendabat, quod scilicet animi morum fidem faceret, detegit consuetudo: plurimum enim ab innatis moribus educatio animos seducit.

VIII.

Cur nonnulli amore inuiti detineantur, nec uel ulla ualidos (ut ille inquit) Veneris ualeant effringere nodos?

Amor habitus quidam esse uidetur, qui animum tantopere deuinxit, ut iugis motu & uehementi in id quod amat feratur. Eiusmodi habitum assidua eiusdem formæ contemplatio peperit: postmodum admiratio & cupido eò deduxere, ut uel inuitos detineat. Sicut enim in habitibus reliquis, luce mentis obruta, omnino uel habitus, atque ex ipsius impulsu feruntur animi: ita & amoris nemo oblucriari ualet. Necessitatē hanc luculenter expressit Lucretius, cum ait,

” Nam si & abest quod amas, præstò simulacra tamen sunt

” Illius: & nomen dulce obuersatur ad aures.

Hinc fit, ut perinde atque habitus cæteri, magnis duntaxat animi motionibus, temporisque longitudine aboleri queat.

X.

Cur aliqua, tamen si uel ex ætate, uel morbo quoque iam affectu turpes euaserint, adhuc tamen amentur?

An igitur falsum est quod Physici dixere, Venerem Cupidinem parere? An peperit proculdubio Venus amorem hunc?

Verum quæ corpus dehonestant, qua uia qui cæcus est agnosceret?

scet, aut quorsum agnoscât, qui improbare nequit, uel cur im-
probet, quæ mox amplexari cogetur? Rectè igitur Flaccus,
Amatorem (inquit) amicæ, turpia decipiunt cæcum uitia: aut
etiã hæc, delectant. Fit tamen sæpius longo temporis inter-
uallo, ut uitia illa corporis, antiq̃uæ Veneris memoriã de-
leant, atque inde marcescat amor.

X I .

Cur amantes exemptum sibi cor restitui precibus efflagitant?
An quia cor & agnitionis, & appetentiæ sedes uulgo esse cõ-
setur? At cuncta hæc in unum id, quod amatur, concesserunt:
Nam siquid uiderint, legerint ue, aut cogitarint, siquid demũ
animo moliantur, dulciã ilico simulachra occurrũt, quæ ad sese
cor totum, hoc est, omnes cordis præcipuas uires, arripiunt.
Hinc itaq̃ quasi furto sublatum sit, sæuaq̃ oppressum serui-
tute, sibi restitui postulant.

X I I .

Cur qui perditè amant, leui alioqui momento succensere solent?
An quia iniurias, tametsi leues, graues iudicãt: durũ enim est,
atque admodum angere solet, siquid illè in te committat, cui
maximè placere studeas. Cæterum sicuti qui aduersus habi-
tus propensionem quippiã facere enitebatur, dolet statim:
ita & amantem mox rixarum, & odij pœnitet: rursusq̃ sup-
plex iugum, subacta ceruice, reposit.

X I I I .

Cur usu uenit nonnunquam, ut illam ament, cuius potiundæ
nulla nobis spes est, cum nusquam aditus pateat? Attamen
Cupido aut præteritæ uoluptatis memoriã, aut futuræ expe-
ctatione, tum excitari, tum foueri solet.

An amoris primordia, propterea quod tenuia admodũ sunt,
& exigua, nos latent? Quare non secus, ac feræ montibus er-
rantes, in plagas imprudentes ferimur. Et si igitur spes nulla
fruendi est: at ipso tamen aspectu primum species oblectat,
mox absentis memoriã recursat. Voluptatem itaque (ut ait
ille) præfagit muta Cupido. Incipit dies gliscit furor, atque erũna
grauescit. Hanc mutam scitè dixit, quod tacite irrepit, & pau-

B latim

latim in dies incrementa suscipiat. Dum igitur adhuc perstabat ratio, necdum amore fuerat labefactata, nunquam ea sperasset, aut immodice concupisset. Ast ubi sic afficitur, nil inexorabile, nihil inexpugnabile sese offert, abundeque spes superpetit cuiusvis rei, quanquam arduæ, potiundæ.

XIIII.

Cur si amantem uoti compotem facias, amorem breui languescere senties?

An quia, parua sit ardoris uiolenti pausa parumper (ut inquit Lucretius) qua interim & sese recipere animus queat, exactiusque admissa luce scrutari, si qua sunt quæ animum eius, corpus uel dehonestent? Neque enim diu celari potest, quam famulæ longe fugiunt, furtimque cachinnant.

XV.

Cur qui in omne uoluptatis genus prouunt, ut scurræ, ut comæ, messatores, ut lenones, minus amore capi soleant: contra liberaliter institutos, & ingenuos uiros, non raro pessimè afficiat? An quia quod morbum sanare potest, idem si etiâ dum fiat, longè potest auertere? Animum igitur ad plurima uariâque distrahere, quam longe amorem fuget, cum usus doceat: doctissime tamen admonuit Lucretius, ubi ait,

Sed fugitare decet simulachra, & pabula amoris:

Absterrere sibi, atque aliud conuertere mentem:

Nec retinere semel conceptum unius amorem.

XVI.

Num his aduersatur, quod in adagio dictum est, Sine Cerere & Baccho frigere Venerem? Et rursus, ἐν κενῷ γαστρὶ τῆν καλῶν ἔργων οὐκ ἐστὶ: πικρὰ δὲ γὰρ ἢ κῦπρις πικρὰ.

Utrunque profecto hominum genus minus uim amoris admittit, quibus scilicet uictus inops, & uentri dediti. Inopia namque tum corpus semiaegrum reddit, tum ex necessitate aliud auertit animum. Rursus qui uino madent, curarum obliuiscuntur. Dissipat namque Euius (uti Flaccus inquit) curas edaces: nimirum igitur, si amorem obliterare, nedum arcere queat.

XVII.

Cur

Cur amorem flammæ, ignisq; uocabulo, significari mos est: setq; absumi incendio, amantes queruntur?

An quòd sequaces, grauesq;, alteq; animo defixas curas, aptius explicare nequiuerit? An quòd quæ ignis semel corripit, tū grauisimè afficit, tum ad internicionē quoque exedit? Porro amoris comites, sollicitudines, iræ, cupiditates, desperatio, spes rursus, uigiliæ, inediæ, non secus atque ignis, quicquid roboris, quicquid humoris utuifici inest, cito absumunt.

XVIIII.

Cur ardentius amant qui amorem cohibere coguntur?

An quia nulla ex parte potiuntur? nam extremis quoque libens amare, tutò uix licet: at ea ratione mitiorè reddi dictum est, si inquam amans aliqua ex parte fruatur. An quòd multò peius afficitur, qui ne ullum quidem leuamen habet? quòd neminem consulere, aut alloqui audeat.

XX.

In timore pariter atque ira principio in penitiora retrahi calidè omne cernimus. Tametsi in iratis audaciam, promptitudinemq; efficiat: Contrà in his qui expauescunt, uires tum animi, tum corporis funditus euertantur. Corpus enim uniuersum contremiscit, alui & uesicæ excrementa, sponte sua dilabuntur, perit memoria, uox faucibus hæret.

Atqui uident cūcta ea ratione oriri, quòd pereunte spe omni, atq; audacia, anima furorū oblita munerū, corporis curā omittat: Quocirca & nonnulli præ metu interièrere. Itaque tametsi initio sanguinè in mediū, uelut in arcem cogat, sicuti & in ira: tantum abest, ut ibi feruorem, & calidum augeat: quin potius quòd à nulla uí regatur, sponte sua, uelut in his qui mortis proximi sunt, delabitur. Quare uniuersa animantis organa, donec resipiscat anima, rursusq; administrationem suscipiat, ad motiones penitus inepta uisuntur. Scitè itaque Poëta cecinit:

Palluit, & gelidus coit in præcordia sanguis.

Quòd enim minime ferueat coactū, neq; uti in iratis accidit, in summa corporis rursus efferatur, iure gelidum nominauit.

B 2 Cur

XX.

Cur igitur in prouerbio dicitur, Timor addidit alas?

An falsum est timorē uires augere? uerūm spem potius, quæ sese offert aliquando, dum timore premimur. Spes nanq̄ non nihil ilico audaciæ producit, quare calor euocatur, gliscitq̄: iam enim uires colligit animus atque impetum facit, quæ omnia increscunt, simul ac spes auctior extiterit. Quoniam igitur corporeæ motiones unius uoluntatis imperio parent: quid mirum segnes trementesq̄ prius, mox audaces, pernicissimosq̄ fieri: quando illuc uires animi omnes corporisq̄ contēdunt. Plurimum uerò ad celeritatem conducere existimandum est, quòd incommoda, si quibus interim afficiantur, minus sentiunt. Non altæ rupes, non saxa obuia, non uepres, non flammæ fugientem deterrent, aut remorantur. Nonnulli enim (ut eos mittam, qui præruptis montibus se præcipites dedere, aut fluminibus absorpti sunt) cursus celeritate, & longitudine, præfocati interiēre.

XXI.

Cur iratis quibusdā oculis micat acris ignis: alij uerò pallēt?

In his qui irascuntur omni ex parte corporis in cor ferri confertim sanguinem certum est: atque ideo extima omnia sanguine nonnihil destitui, uti de timentibus diximus. Contingit tamen alios longiori tempore, alios breuiori pallere, rursusq̄ rubore suffundī. In quibus nanque bilis abundat, quòd minus sanguinis obtineant, diutius pallent: qui uerò sanguine pleni sunt, breui sanè tempore. Primum igitur in cor, uelut in arcem coactus, ex ultionis desiderio sanguis efferuescit: Inde audacia increscit, atque ad extima rursus, præcipue uerò sensuum organa sanguis spiritusq̄ impelluntur: tum quia uiciniora, tum quòd his maximè, ut instrumentis, utitur anima. Verūm nonnunquam motiones ex tanta celeritate fiunt, uti uisum effugiant.

XXII.

Cur eos, qui diutius ex ira pallent, implacidiōres seuiōres que iudicamus?

An

An quòd argumento eo , corporis temperaturā conijcimus? quòd enim pauci sanguinis sint , atq; atra uel amara bile abūdantes , benignitate succi illius quàm minimum participant. Sanguis enim tametsi pronos ad iram animos effingat : clementes tamen, & placabiles reddere solet.

XXIII.

Cur ocyus ex ira sese colligunt nonnulli, alij contra serius? Citius profecto ij, qui leuissimis de causis irasci solent: uel sibi id per naturam, uel ex malo habitu contigerit. Horum nanq; animus paruo momento huc uel illuc impellitur. In causa autem esse Physici uel capitis paruítatem, uel omnino totius corporis breuitatem. Illud quidem, quod cordis feruorem cerebri tepiditate temperari non sinit, unde & in iram procliuè est. Alterum uerò, facit uti in angustum coactus sanguis, natura calidior sit, facileq; efferueat.

XXIII.

Cur quos puduit, rubore ilico uultu suffunduntur (inde enim erubescencia dicta est) cum pudor timoris genere comprehendí uideatur, timentes uerò palleant? An pudor mixtus quidam affectus, ira timoreq; est? succenset nanq; tum alijs, tum sibi, qui detegi ea uidet, quæ nolit. Quòd igitur ira timorem in conflictatione ea animi exuperet, sanguis quoque dum modò introrsum, modò extrorsum mouetur, in summa tandem corporis protrusus figitur, quousque animi motus sedetur.

XXV.

Mores hominum pro regionis, quam incolunt, diuersitate, non diuersas modò, sed & oppositas (ut ita dixerim) rationes subire uidentur. Qui nanq; ad Arctum incolunt, immanes sunt, & efferato animo: temere quoq; in omne uitæ discrimẽ ruūt. attamen animo simpliciores illos cernere est, & minimū uitæ fraudibus exercitatos. Qui uerò ad Meridiem, timidi sunt, assentatores, perfidi, insidiosí, simulare ac dissimulare edocti. Huius rei causam non immerito quis ambientis aëris conditionem esse existimauerit, quæ scilicet plurimū situs ratione

euariet. Quòd enim ex corporis temperamento (cuius nimis
rum ambiens prima causa existit) mores quoque animi discris-
men sortiantur, iam antea naturæ coniectores (*φυσιογράμους*
Græci dicunt) posuere. Sunt igitur Septentrionales uiri ca-
lore præpollentes, uiribusque: Australes contra imbecilli. Quã
rem cum corporis habitus satis monstrat, tum ratio ipsa con-
firmat: que nimirum ex ipsa rei natura fidem facit. Frigus nanque
durare, robur præstare, caloremque augere animanti potest:
Aestus contra, emollire, debilitare uires, & omnino calidum
innatum imminueret: quod enim in nobis temporum uices effi-
ciunt, idem in his cæli natura. Porro frigidiuscula animalia,
quanquam timida & imbecilla existant, attamen ingenio acri
uisuntur, quod minus perturbationis sentiat anima. Commo-
uet enim calidum, turbatque ingenium, quod ebrii & irati tes-
tantur. Quare tum ex necessitate (cæli inquam ratione) hæc
omnia contingere uidentur: tum melioris gratia, optima scilicet
naturæ dispensatione, ita institutum est, ut quæ timida sunt &
imbecilla, astu & artibus sese tueantur. Contra quæ calida cum
sint, uiribusque pollent, atque audacia, quod nullo alio egeant,
simpliciori ingenio prædita sint. Quã rem cum in omni ani-
mantum genere, natura obseruarit, tum præcipue in homine
uerum esse conspicitur, quod eius mores nobis magis inno-
tescant.

XXVI.

Animalium alia quidem perpetuas inimicitias in inuicem exer-
cent, alia uero statim duntaxat temporibus: è contrario non-
nulla & cum his quæ sui generis, & quæ alterius sunt, ineunt
societatem.

Atqui duæ præcipue dissidii causæ assignari posse, uidentur.
Altera cibi ratione, ob Venerem altera. Igitur inimicitia, quæ
ob cibi quæstum oriuntur, perpetuæ inter ea animalia sunt,
quibus hisdem ali, & hisdem uersari locis natura dedit: præser-
tim si uictus inops, neque adeo paratu facilis fuerit, ut in his, que
uenatione pascuntur, uidere est. Nam si rursus pabuli copia
suppetat, fieri poterit, uti gregatim pascantur animalia, siue
eius

eiusdem generis sint, seu diuersi: ut oues, ut capræ, ut iumenta omnia. At quæ propter Venerem accidunt, haud equidem perpetuæ sunt inimicitia: sed cum primum iniri foemina patitur, quo tempore mares, non fauiores modo euadunt, sed & riuales omnes infectantur, atq; oppugnant.

XXVII.

Cur igitur fieri dices, ut in eodem animantium genere, mas tametsi lacessitus, foemellam non feriat?

An quod mas generosior, foeminæ petulantiam cõtemnat, atque ulcisci dedignatur? An quod Veneris appetentior, ob diutinam expetitæ uoluptatis expectationem, iniurias æquo animo fert: uix enim exigua anni portione foeminæ iniri patiuntur, homine excepto. Contrà mas semper est coire paratus. Quin & ea de causa foeminis subblandiri mares solent, quod apud eas gratiam promereantur.

XXVIII.

Cur exectione, adeo tum habitu corporis, tum moribus immutantur animalia? mollitiæ nanque, & uoce omnino foeminis quam similimi: moribus quoq; ita euariant, ut secordes pauis dicitur, atq; uno uerbo *ἀβυρροι* efficiantur.

Mirum profecto est, ex initio adeo exili, grandem illam in se qui commutationem naturæ: est enim quod exciditur quodammodo superuacuum, si uitam spectemus: ac tantummodo propagationi deseruiens. At uidemus nihilominus alia quoq; euenire eiusmodi, quæ fidem magis excedunt: quando nulla ex parte affecto corpore, moribus animal adeo immutari contingat, ut licet mas sit, foeminam omnino præferat. Gallina namq; si semel marem excusserit, aut pugnans uicerit, cucurritu primum gallos imitari incipit, postmodum & reliquas foeminas supersilire audet. Contrà mas uictus, quasi iniri possit, sese in terram demittit: quod quidem quasi portentum rustici execrantur, atq; occidunt. Neque cessat ferocia hæc, & alacritas, donec in corpore quoq; notis quibusdã elucescat: crista enim rigidior erigitur, & cauda: mas contrà demittit, & languet. Cum igitur sola animi mutatione tanta in animan

animante diuersitas contingat: quid mirum fuerit obsecro, si ubi flagrans amor, & libido è medio tollatur, ignaum atque iners fiat, feruore inquam uniuerso sanguinis languescente: deinde pereunte uirilitate omni, corpus plus iusto humidum, ac molle, atq; uno uerbo foemineum euadat. Quòd autem ita sese res habeat, indicio est, quòd siqui marium natura minus auidi uenereorum sunt, uultu, gestisq; & uoce, non dispares castratis uidentur: contra foeminæ natura libidinosiores, hirtæ magis sunt, & durioris carnis: uocèq; & motione, mares ferè æquant. His adde quòd quo tempore mares ad coitum concitantur, quo (inquam) tempore uirilitatē maximam præferunt, duriozem carnem, gustuq; & olfactu uirosiorem, obtinent: calore scilicet præter modum eo tempore excitato, atq; exurente. Quòd si qua uiribus præstant, ut quæ ferratos habent dentes, & carne uescuntur, sæuiora tunc temporis, & audentiora experimur. Parit itaq; libido sanguinis feruorem, audaciã, alacritatem: inde durum, hirtumq; corpus efficitur. Quòd si libido extinguitur, secus omnia euenient.

XXIX.

Cur frequentius coeuntes, etsi coitus appetentiores sint, quàm reliqui, minus tamen ex eo uoluptatis capiunt?

Cupido coeundi turgente uase seminario innascitur, cum semen ad excretionem sui iritat, titillatq;. Sicuti uerò in reliquis, quæ cum onerosa sint, è corpore excernuntur, eo plus delectationis sentitur, quo plura & acriora congesta erant: itidem & in feminis excretionē contingit. Cum enim uoluptas inde oriatur, quòd leuari se animans sentiat, ab his quæ ad excretionem sui proritabant: siquidem crebro excernantur, duplici sanè ratione, minus inuehant uoluptatis: tum quia exiguo temporis spatio, oneri fuere: tum quia cum cito excreta sint, minus sibi acritudinis asciuere. Cur uerò adhuc plus, cæteris coitum expetant, intemperantiam in causa esse oportet: etenim appetentia, uoluptatis memoria excitata, nullisq; detenta habentis, sanguinem spiritumq; eò protrudit, cupidinemq; accendit coeundi. Quocirca nonnulli in immodico uenere

nereorum usu, semicocta adhuc & cruenta sanguinis loco excreuere. Tantum enim potest in animantis corpore cupiditas, ut naturam quoque, quæ corpus regit, leges suas aliquando prætergredi cogat.

XXX.

Igitur iure admirabitur quispiam, quoniam pacto adeo magnam uoluptatem, quamque omnis natura animantium cupide sequitur, ut ait Lucretius, nulla alia ratione fieri putemus, quam ab excremento quopiam quod sensum infestabat. Multa tamen eiusmodi rerum naturam perscrutanti occurrunt, quæ si perpendas, proculdubio admirari desistes. Nam si quando sicca, aut humida excrementa acriora ex corporis temperamento extiterint, uel sorte quopiam præter uoluntatem diutius continentur, cum postmodum excernuntur, non mediocrem profectò inuehunt uoluptatem, ubi sese animans eo angore liberatum senserit. Quod sicuti partem admodum sensilem ferus aliquis pruritus uexet, qualem lepra, psora uel, aut impetigo infert: mirum quantam ex scalptu & frictione capiet uoluptatem: inde enim diffilatur, quicquid acre cuti inhæserat. Igitur cum delectatio ea, quæ uenereorum usum insequitur, non aliam profectò originem sortiatur: tanto utique maior erit, quanto pars ea, quam prolificum excrementum, dum retinetur, uexat, sinceriori sensu prædita est. Quod uerò impetus ille, quo animalia omnia, quasi furore quopiam correpta, in coitum ruunt, nulla alia de causa fiat, quam quòd natura quopiam ualde onerosum deponere gestiat, indicio est, quòd graciles & biliosi, & omnino quibus acre semen est, plus pinguibus humidisque ad coitum iritantur.

XXXI.

Cur ieiuni cum celerius rem ueneream perficiunt, tum maiorem uoluptatem sentiunt? plurimi enim à largiore coena ne concumbere quidem potuerunt.

An quia ieiunis calidum, & acrius est semen? Porro quòd calidum sit, cito excernitur: quòd uerò acre, plus excretionem ipsam (uti monstratum est) oblectare debet.

C Cur

XXXI.

Cur nonnullis cum coeundi maximo tenerentur desiderio, preter spem, ne minimum quidem penis intendi potuit?

An id accidit, cum loca ea magna ex parte calore destituuntur: calore namque egent, ut intendantur. Solent autem affectiones animi quaedam, aut omnino calidum refrigerare, aut in aliam regionem euocare. Eiusmodi sunt, Timor, Reuerentia, Ira, Cupido modum excedens, qualis amantes afficit. Timor namque refrigerat: ceteri uero affectus calidum omne in summas corporis partes impellunt.

XXXIII.

Cur spontaneae seminis profusiones, quae nimirum cum uoluptate fiunt, uigilanti non accidunt?

An ita consuevit natura, uti per quietem potius, ea quae superuacua sunt, excernat? Porro prolificum excrementum, quod uel multitudine distendat, uel acritudine mordeat, oneri esse solet. Hinc per notas sibi uias maiore uel natura propellitur. Siquis enim ea, quae interim occurrant simulachra, excretionem hanc seminis cedere putet, longe decipitur: cum potius eam a corporis commotione quodammodo accersiri credendum sit. Tenuo namque quae in seminario uase ex multo, aut acriore semine oritur, excernendi primum libidinem ciet: huius mox impulsu, ueluti ex promptuario quodam, uis seruatrice spectra depromit. perinde ac Galenus aliquando ait ἢ τὸ πένεϋ φαντασία (nempe quae per quietem aduenit) ἢ ψῶσι πύω συμβάινει. Neque aliter rem hanc exponere uisus est Lucretius, cum ait:

Iritata tument loca semine, fitque uoluptas

Ei cedere id, quod se contendit dira libido.

Incitat iritans loca turgida semine multo:

Idque petit corpus mens, unde est faucia amore.

Quanquam quod postremo addit, petere inquam mentem id unum quod amat, quod simulachra ea temere occurrant, neque plurimum uerum est, nedum necessarium.

XXXIII.

Cur seminis morbosa profusio (γροσφοίαι Græci dicunt) prorsus absque

absq; uoluptatis sensu fiat?

An quia semen confertum non proruit? uoluptas namq; & dolor, celeres mutationes exposcunt. An quòd uasorum incontinentia, quam paralyfim uocant, contingit, à qua nimiarum & sensus magna ex parte hebescit?

X X X V.

Cur hos quidem rarius, hos uerò crebrius, alios ferè nunquam somniare contingit?

Somnia nec penitus uigilantibus nobis, neq; altum somnum dormientibus, occurrūt: quare antelucano tempore, ubi scilicet cibus iam confectus est, plerunq; fiunt. Quod si qui capite ita natura affecti sunt, ut altiore somno faciliè opprimātur, rarius uisa uidebunt: eritq; eorum somnus mortì quàm similissimus, ut Homerus inquit, quòd scilicet ne minimus quidē extet sensus: quā rem ita se habere, inde percipi potest, q̄ aegri, & atra bile uexati, ieiuni item, & qui curis, & mœrore angūtur, plurimū somniant: nam & leuem, & breuē somnū dormiunt.

X X X V I.

Cur somniorū modò reminiscimur, modò penitus obliuiscimur?

An tum demū reminisci faciliè possumus, cum à somno statim expergiscimur? euoluimus enim animo uisa, & reputamus. Quòd si somnus protrahatur, uisorum delentur imagines, eorum exemplo quæ quis in speculo uiderit: ea namq; uelocissimè memoria itidem excidere solent. An eorum reminiscimur, quæ mane cōfecto iam cibo uisuntur? Cùm enim à cœna multus, turbidusq; uapor subuolet, si qua tunc per uisum apparent, similia his erunt, quæ per crassiorē nebulam uix perspiciuntur: nam quæ in clara luce cernimus, memoriæ multo altius inherent.

X X X V I I.

Cur per uisum nonnulla sæpe nobis occurrant, quæ neq; antea in mentem uenerant, neq; excogitari quidem ulla ratione poterant? Somnia tamen ex spectris quæ in memoria recondita sunt oriri, omnes arbitrantur.

An similis est somniorū generatio ei, quam in animalium pri-

C 2 mor

mordijs cōminiscitur Empedocles,quādo fortuito quodā cō-
 cursu euenisse ait *τὰ βρυεῖς ἢ ἀποόμψωρα*. Siqua igitur uel o-
 culis uel animo forte fortuna aliquādo occurfarint,ea per ui-
 sum iungi unā temere contingit,unde uanę illæ fingūtur spe-
 cies.Ira nanq; usus docet,rarō admodū fieri,ob hunc uidelicet
 adeo fortuitū cōcursū,ut tēpora,locacq; gestis probè quadrēt.

XXXVII.

Quī fit uti inter dormiendum alij prorsus concidant , contrā alij
 eadem,quæ per uigiliam,munīa obire ualeant?

An somnus (quod & antea diximus) aliās morti similimus
 est,quando non sensus modō omnis, sed & uis motrix omni-
 no deficit, respiratione excepta, quam etiā, non sine difficul-
 tate emittunt, quod stertor indicat? Qui itaq; sic habent, tan-
 tum abest, ut uigilantium actiones imitentur, ut ne mouean-
 tur quidem. Nonnunquā autē mediā quadam inter uigiliam
 & somnū affectione tenentur: atq; hos tametsi uigilantiū ope-
 ra exequi uideas, haud tamen exacte imitantur. Si nanq; lo-
 quantur, si canant, blāsas, mutilasq; uoces profundent: si uerō
 perambulent, ebrios dixeris. Siqua igitur, multo antea longo
 usu edocti, per quietē facere enituntur, at perficere tamen ne-
 queunt: quocirca actionum potius rudimēta ea, quam actio-
 nes dixeris. Possunt tamen aliqua ex parte imitari: quoniam
 uti dicebamus, nec mouendi in ijs facultas, nec sentiendi pe-
 nitus sopitur.

XXXIX.

Cur adolescentuli, cūm primum ex ephebis excessere, uocem
 asperam emittunt, quæ postmodū procedente ætate mitescit?
 An dum ex acuta in grauē uox permutatur, mediā quædam
 uocis natura gignitur? Hæc autem ex extremis ipsis confla-
 ta, acuta esse desistit, neque adhuc grauitatis notas manifestas
 præferret. Cæterum quæadmodum in tactu ea aspera sunt, atq;
 horrorem contactu incutiunt, quæ partes suas inæquales, &
 sibi inuicem subsultantes habent, itidem & in uoce asperum
 & lene reperire est. Aspera nanque uox eadem ratione audis-
 tum offendit, quod inæqualitatem quandam ex concursatio-
 ne ex

ne extremorum obtinet. Porro quòd illo primum tempore permutationem eiusmodi uox subeat, caloris efferuescentia in causa est: à quo nimirum & arteria plus extendi potest, & plus aëris dimoueri: at interim nondum ualet in extremum alterum uocem traducere. Talem itaq; uocem emittunt, qualem hirci, cum praesertim ad coitum concitantur: nam Græci ea de causa *πράρευ* dixere.

X L.

Cur & ægri, & ualde perterriti, uocem acutiorem reddunt?

Vox & sonus omnis (ut paulo altius ordiamur) duplicem habet differentiam: quarum altera ab eius (ut ita dixerim) quantitate desumitur: altera qualitatem spectat. Quæ igitur à quantitate, differentia eæ sunt, quibus scilicet ex uocibus hanc quidam magnam, elatam, claramq; dicimus: illam rursus paruam, submissam, obscuram. Acutum uerò & graue, quamuis quantitatem ex ipsa appellatione significare uideantur, re ipsa tamen uocabula sunt qualitatis. Horum sanè modorum uocis duplex genere causa reddi potest: Altera ex multitudine eius, qui efflatur, aëris: altera ex arteriæ uocalis laxitate. Et enim arteria his quidem laxior est, his uerò angustior. Aër uerò modò in emittenda uoce plurimus, modò exiguus, propellitur & expiratur. Expirantes nanque uocem reddimus. Ceterum quòd arteriæ laxitas grauem, angustia uerò uocem acutam efficiat, & pueri & mulieres ostendunt: ex uiris quoq; quicumque uel ab ortu ipso, uel castratione pinguescunt: illis enim suapte natura exilis arteria est: his uerò pingui obsessa conuiuet, quare acutum sonant. Idem & musica instrumenta demonstrant, in quibus id quòd graue est, & acutum, laxitati & exilitati fistularum proportionem respondet. Porro cantores si quando acutam uocem edere contendunt, uel comprimunt arteriam, redduntq; angustiores: quòd si grauem, deprimunt contra guttura, laxantq;. Ceterum acuta uox & grauis, differt rursus & magnitudine, & exilitate: quam differentiam à quantitate desumi dicebam: Quam etiam ex multitudine uel paucitate efflati aëris prouenire, nemini dubium puto. Vnus

quisque enim experitur, magnam elatamq; uocem maiore uiri fieri: quòd scilicet plus aëris dimouere opus sit. Itaque qui uiribus ualent, ea ratione facillè uocem efferunt cum libet, supprimuntq;. Qui uerò imbecilli casu aliquo redditi fuerint, ita ut neq; arteriam laxare, nec multum aëris dimouere queant, acutam unà & exilem uocem edunt.

XLI.

Cur eos qui acutam atque elatam uocem edunt, rauedine ilico tentari uidemus?

An quia dum plurimus confertim efflatur spiritus, gutturis extrema colliduntur: quare musculi qui eas partes mouent, ad uocis conformationem, commotione ea distracti, deflectiones promptè excipiunt: non secus atque hi, quos sicca tussis infestat, qua sanè ratione rauedo oritur.

XLII.

Cur quibus elata uox est, audaces natura, & iracundi existunt?

An quia circa præcordia plurimum caloris obtinent: elatam namque uocem inde fieri diximus, quòd multum aëris efflatur: quod quidem à uehementiore calido fieri necesse est. Quòd igitur iratis aliquando iræ nimirum impetu accidit, id in ijs per naturam: extollunt enim irati, præ calore qui circa cor efferuet, uocem: timidi contra præ refrigeratione summittunt.

XLIII.

Cur uox acuta maiore ex interuallo audiatur?

An potius non quæ acuta solummodo est, sed quæ unà magnitudinem quoque adiunxit, à longe auditur? Nam qui grandiori spatio distantes alloquuntur, magnam & acutam uocem edere solent. Porro quòd acuta sit, cito ualideq; permeat: quòd uerò magna, integra multo spatio perdurat. neq; enim multus aër, facillè dispescitur, aut euanescit. At sonus absq; aëris motione longius audiri nequit.

XLIIII.

Cur uiris inter canendum, tametsi acuta ceperint, sensim in grauem uox delabitur: at pueris ex graui potius in acutam
pro

procedit:

An quia grauem uocem pueri, non nisi ui multa, edunt: contra uiri acutam? Hoc autem ex his, quæ diximus, satis liquet: quare uocis organa breui defatigari in utrisq; necesse est, atq; hinc facile in contraria dilabi.

XLV.

Cur quæ in unoquoq; genere optima sunt, & quasi metrum reliquorum, fastidio esse nobis solent? sic in gustatilibus dulce, sic in consonantiarum genere diapason, atque in coloribus album?

An cum contraria ex diametro inter se distent, neutrum tamẽ eorum sensui gratum esse uidetur, sed tantum quæ mediam quandam naturam obtinent? Ex contrarijs nanque alterum, nempe quod melioris obtinet rationem, languefacit sensoria, atque emollit: quod uerò deterioris, exasperat, atq; offendit. At gestit leniter dimoueri anima, quod quæ media sunt abunde præstant, quòd scilicet extremorum maxima ex parte uim habeant & facultatem. Hinc miscellas tum in sonis Mûsici, tum in saporibus coqui adinuenere, uti sensus ipsos citra tædium diu oblectarent.

XLVI.

Cur ex odoribus hi quidem semper, hi uerò non semper delectare solent? Suffitus nanque aromatum, nunquam suauis nõ est. Contra esculentorum nidor, seiunos quidem, & cibi auis dos delectat: at saturis nõ rarò fastidio est, & nauseam mouet. An quòd odorum nonnulli propria ratione obtinent suauitatem? quare nunquam ea destituuntur. Ast alij, qui alimenti solummodo ratione iucundi sunt, quibus inquam ducibus cibum sibi quærunt animalia, nil mirum est, si quidem repleto uentre eos auersemur.

XLVII.

Cur florum nonnulli paulò remotiores, olent suauius? ut nigra uiola, ut mentha, ut ocymum?

An quia nimio humore abundant, quo nimis odor hebescit? Siquid igitur calidi, tenuisq; halitus subest, id latius diffundit

fundí potest, quæ sanè odorís materia est. Ast aqueus cùm crassior sit, primis hæret marginibus, atque ibi odorato halitui sese admiscens, quòd inodorum sit, odorem interim tollit.

XLVIII.

Cur multa ex præcellentibus odoramentis, quibus uel ad unguentorum confectiões, aut ad suffitus utimur, naribus propius admota, offendunt: paucillum uerò dimota, mirè delectant?

An quòd uis eorum ualidior est, quàm ut ferri facilè queat? Sensoria nanque uniuersa, moderatiõe quadam gaudere uis demus. Siue igitur qualitate sola, seu halitu quoque medio ad nos odor perueniat (utrouis nanque modo olfactum fieri certum est) si propius admoueantur, motu suo uehementiore, quàm par sit, offendunt. Qui rursus motus, quo à prima illa sui origine plus distat, eo ignauior euadit, quare & minus offendit.

XLIX.

Cur excrementa eorum, qui allium gustauerint, diebus nonnullis allia olere sentiuntur. At non ita accidit, si quis nepetam, origanum uè, aut aliud eiusmodi odoratum comederit? Nonnulla qualitates adeo ualentes obtinent, ut ab innato calore aut ægre uinci queant, aut omnino nequeant: eiusmodi sunt & quæ uim uenenatam obtinent, & quæ omnino, medicamentosa potestate prædita sunt. Hinc igitur eorum, qui opium biberunt, corpus omne opium redolet: subit enim uenas neuiquam immutatum. Allium igitur ex his est, quæ ob medicamentosam qualitatem uix longo tempore confici possunt: nil mirum igitur si quidem diu propriam seruet naturã, & transmutationes multas subterfugiat.

L.

Plantarum partes, seu germína sint, seu folia, flores uè, uel poma, uel radix, aliæ in dies odoratiões euadunt, aliæ breuè odorem amittunt.

Quam rem inde oriri putandum, quòd tenuem odorem nonnulla obtineant, quiq; facile cum humore euanescat. Alia uerò firmio

firmiorem sanè odorem fortiuntur, quicq; solidiori fundamen-
to innitatur. Dum igitur uirides sunt, humentq; immodicè,
humoris abundantia odor obtunditur. Porro humor mode-
rata siccatione corrigitur. Solent autem odorem tandem ipsa
quoque amittere, si uis solis, aut uetustatis penitus contabe-
scant. Qua in re primas partes sibi rosa uendicat: utpote cu-
ius odor inter ceteros flores diutissimè perduret. Proinde &
temperamenti ipsius conditionem merito Theophrastus ad-
miratur.

L I.

Cur qui larignam resinam potarunt, siquid meierint, suaue olet:
qui asparagos comederunt, deterrimè?

An quia resina uisciditate, & medicata qualitate sua uix ab
innato calore potest immutari: Quod igitur ipsius tenuius
est, atque odoratius, uenas subit, sanguinisq; sero dilutum, o-
doris grauitatem, si qua inerat, exiit: inde renes & uescam pe-
tit. Asparagi uerò citissime conficiuntur: quamobrem putre-
dinis nonnihil citò acquirunt. At cum multa præter aspara-
gos sint, quæ putredinem facillè sentiant, ut brasiica, & fungi,
& hortensis similax: sola tamen asparagi putredo (quod no-
uerimus) uescam petit, quòd uim ciendæ urinæ non leuem
ea planta obtineat.

L I I.

Cur ex plantis hæc quidem annuæ sunt, ut frumētaceum genus,
& olera fermè omnia: hæc rursum biēnio, aliæ demum ad mul-
tos annos perdurare queunt?

Videntur fœcunditate immodica annua ueluti effœta perire.
Sicuti enim in animante nimia seminis profusio, & corpus cõ-
tabefacit, seniumq; celerius inuehit: itidem & plantæ, si qui-
dem pro magnitudinis ratione largius quàm par est fructifi-
cent, arescunt. Quam rem in frumentaceis præsertim usu eue-
nire uidemus: inde enim radix ijs inualida est, quoniam uim
omnem, in procreationem effundit. Indicio est, quòd ex uiua-
cibus plantis, multæ arescant, si quando largiorem, quàm par
est, fructus copiam edant.

D Cur

LIII.

Cur fieri dicas, ut tamen si quæ arbori inferitur gemmula, alimētum omne inde suscipiat: sua tamen poma, non aliena germen edat?

An quæsiisse iustum potius fuerat, cur plātæ quædam sponte sua alijs adnascantur, neq; aliter prouenire queāt, ut polypodium, ut dryopteris, ut uiscum: propriam tamē naturam adeo seruent, ut quædam ex his fructum quoq; edant? Putandum itaq; alimentū quod ex iusta arbore hauritur, quanquam pro natura illius cōfectum sit, adhuc tamē in germine ipso immutari, cōficiq;, quasi nouis radicibus exfugatur: arbor uerò sibi sit terræ loco, unde scilicet hauriat. Est autē terra plantis uelut inconfecti cibi promptuariū: radix oris uitæ gerit, in trunco uerò omnia tum cōficiendū, tum distribuendū organa continēt, medullam scilicet corticemq;, & quod librum uocāt, & fibras, quæ uenis proportione respondent. Cæterū cū ob alimentū uim corpus uniuersum non plantarū modò, sed & animalium nō nihil immutetur, nil mirū si germen quoq; ab arbore, cui adnascitur, nō nullam subeat mutationē. Quamobrem & qui de insitione præcipiūt, nō quid cui uis inferi, sed nature affinitatē obseruari iubēt. Nam si secus fiat, aut breui arescūt, uel si fructificēt, longe natura sua abalienatū fructum senties.

LIIII.

Cur serenitates, quæ noctu cœperint, inconstantes?

An quia non fiunt autore sole, sed alio syderum quopiam flatus excitatē, nubesq; discutiente? Porro ille inferiorū omnium dominus, uersat cuncta ui sua, mouetq;. Ventī igitur qui post meridiem exurgunt, quod ea diei hora maxime erigeat sol, ac dominetur, & ui maxima pollebunt, & perdurare poterunt.

LV.

Cur uesperī orta Iris, satis fidum est serenitatis præsfagium, quæ mane, infida, mendaxq; censetur?

An quia cū apparet Iris, nulla obduci nube, aut aëris crassitudine Solem est necessarium, atq; è serena cœli parte lucem in nubes diffundi? Si igitur serenitates, quæ uesperī cœperint, secū

securiores: erit & Iris uespertina fida satis serenitatis nota.

LVI.

Cur grues primo suo aduentu serenitatem prænuntiant?

An quia secundo uento uolare, ob corporis grauitatem cogitur? Itaq; nō serenitates modò, sed & pluuias ex ipsorū uolatu præfagire est. Cùm uerò sub Arcturū ad nos festinat ex septentrionali plaga, necesse est flāte maximè Borea huc impelli.

LVII.

Cur pruinae pluuias in maxima quoq; serenitate prænuntiant:

Niues contrā pluuias hybernas finire solent?

Tunc pruinae cadūt, cùm flatus uniuersi silent, stagnatq; aer: neq; enim multus, crassusq; uapor tepido hyberni solis calore extenuari potest: neq; iterum uēto dissipatur: quāobrem necesse est noctis frigiditate densatū decidere, ac circa terrā congelascere. Hic igitur in dies auctus, & cōsistentia crassior, tandem solis uim penitus frustrabitur, atq; ad aquae naturā reuertetur. Niues uerò ad Aquilonē præcipuè cadunt, à quibus excitati flatus, nō pluuias modò, nubesq; arcere queunt: sed uehemēti illa discussione aërem ipsum tenuissimum reddere,

LVIII.

Cur aduentante pluuiā lapides quidam, quasi rore perfusi, madescunt?

An id præcipuè fieri uidetur, cùm diuinæ imminēt pluuiæ? cùm, inquam, Austrinis flatibus aer omnis uodus, crassiorq; efficitur: quamuis sæpius mutationē eam minime præsentiamus. Qua in re multa ex brutis sagaciora reperies: nostri ingenij uires, ea fortasse ratione, cōpensante natura. Siue enim imbribus gaudent, seu oderint, manifestò monstrāt prænosse sese eorum aduētum: ueluti anseres clangore, lasciuia insolita sues hilaritatem ostendunt: contrā apes intra aluearia continent, ac mœste submurmurant: sic muscæ plus solito ora infestantes, uixq; uerberibus fugatæ, pluuiam æstate prænuntiant: prægrauātur enim aëris madore minutula hæc, atq; imbecilla animalia. Quin & in hominum genere, siqui neruis, aut articulis laborent, nocentes pluuias multo antè præsen-

D 2 tiunt.

tiunt. Cum itaque aër in aqueam naturam properet, multoq; ac crasso uapore admisceatur, potest nimirum leui momento frigidi cuiusuis occurfu in aquam densari. Cur uerò non ab omni lapide in aquam transmutari uideatur, soliditati tribuendum est: si enim spongiosi sint, humorem omnem exsugunt, siccantq; inde mutatio ea nos latet.

LIX.

Cur decrepiti eorum, quæ in iuuenta gesserint, uel didicerint, optime meminere: quæ uerò nuper acta, ilico memoria excidunt?

An quia de his, quæ olim florente ætate gesta sunt, quendam ueluti habitum contraxerunt? ea nanque multo tempore memoria repetita uersarunt. Modo uerò sensus admodum hebetes obtinent: nequeunt itaque exactæ illæ & uehementes rerum species altius affigi memoriæ, atque inherere: non aliter, quàm si quis in speculo uultum proprium inspiciat, uel in obscuriori luce alterum, aut per somnium, aut semiuigil: statim enim obliuiscitur. Tenuia nanque illa, & obscura rerum simulachra, euanida sunt, facileq; delentur.

LX.

Solent ea ætate repuerascere nonnulli: quod uitium quadam instrumentorum imbecillitate prouenire putandum: contingit enim multis modis, animæ sedem, seu ea cerebrum, siue cor sit, commodatione ea, qua sanitas, uiresque corporæ consistunt, destitui. Vnde mens quoque languere solet. Porro pueris nimia humiditas in causa est: senibus uero frigiditas. Solet autem senilis hæc affectio præcipuè pingues attingere, qui que multo excrementitio humido abundant. (Nonnulli enim graciliores, in extrema quoque senecta ingenio ualent). Illi igitur amplius, atque ocysus refrigerantur: multum nanque humidum igniculum illum, qui animæ primum instrumentum est, præfocat, atque extinguit. Nam eadem de causa citius quoque intereunt.

LXI.

Num

Num igitur adolēcentes, memoria uirū perfectis præpollere dixeris? Atqui ita esse, adeo peruulgatum est, ut unusquisq; puerorum memoriā præcipuè admiretur.

An potius credendum est animæ functiones uniuersas (concoctricem medici excipiunt) in perfectis ætate perfectas quoque esse. Fieri tamen aliquando, uti animi uires in plurima distrahantur, adeo ut non æque omnes perficere queat. Id præcipuè iuuenibus accidit, quàm minimum pueris. Hæc eadem causa est, Cur bruta nonnunquam maiora memoriæ indicia præferant, qualia in canibus præcipue: sed & iumentis omnibus & stolidissimo quoq; asello uisuntur: nihil enim his curæ est: neque uoluptate alia detinentur, ab ea quæ à cibo, aut Venere p. officitur.

L X I I.

Cur mulierem barbatam execramur, uiros uerò imberbes?

An quia monstruosum omnino est, mulierē referre uirum, aut uirum mulierē? An potius, quia ea coniectura mulierem audentiolem, uiribusq; ualere iudicamus: quippe in qua calor adeo gliscat, ut usq; ad extremas partes fundi possit, humorq; perdomare, atq; exurere? Confessum enim est ob frigiditatem innatam, mulieres glabrescere. Nam calore hirta fiunt corpora, ni humor, qui pro materia est, deficiat. Porro audacia si malitiæ iungatur, cauenda est. Est enim autore Aristotele mulier, *ἀνδρῆσιν ὡς ἄνδρῆσιν* mare ipso: & omnino *κατὰ φύσιν*. Ceterum mares alij caloris defectu glabrescunt, quos modis omnibus foeminis similes uideas: quales eunuchi, uel qui natura his asimulantur. Alij rursus ob siccitatem, quales admodum biliosi, aut melancolici existunt. Morosum igitur animum, atq; inciuilem ea demonstrant: Siquidem temperaturas eas ubi excesserint, uitia omnia insequi consueuere.

L X I I I.

Cur mulieres quas Græci *ἀντραίνας*, nos uiragines dicimus, parcius per menses natura expurgari solent?

An quia plurimum caloris obtinent, pro sexus ratione, quo sanè & nutrimentū foelicius concoquere ualent, & uenarum

excrementa, per halitum digerere?

LXIII.

In omni animantium genere matres impensius prolem diligere uisuntur. In plurimīs nanq; mas foeminae iungitur, quousque ad coitū concitari ipsam senserit: neq; praeterea rem familiarē, uel minimū curat: quasi non prolis, sed uoluptatis dumtaxat ratione inierit societatem. Quo fit, ut nonnulli mares à primo statim conceptu coniugia soluant, atq; inciuiliter cum foeminis agant. Sic gallinaei, sic pauones, sic quadrupedes cicures, & piscium pars non exigua. Nonnulli uerò officij quippiam initio praestant, ut incubationē: sed id quoq; admodum negligenter, ac per id temporis tantummodo, quo foeminā cibum capere urget necessitas: si quidem cibus foris quaeritadus est. Porro à partu ferè omnes uagi sunt, & rem familiarē penitus negligunt: quin & nonnunquā natos persequuntur, arcentq;. At foemina diu prolem agnoscit, ac modis omnibus tuetur. Videtur itaq; parentum in natos charitatem salutis gratia naturam instituisse: sed matris praecipue, quod id maxime natis expediret. Cū enim animalium, haec quidem statim ab ortu sibi uictum quaerent: haec uerò parentum opis indigeant: Rursus horum quaedam lacte initio alantur, quaedā foris partis: apertum est omnia haec aut necessariò foeminae opera egerē, aut melioris gratia. Necessariò quidem in his, quae lacte aluntur: in reliquis uerò gratia melioris. Nam quia uoracior est, uenerisq; plus appetens, uagari marē oportuit: foeminam uerò aut prorsus omne, aut plurimū alturae onus suscipere. Si enim lacte uictitandum est, solam matrem foetus desiderat: sin foris quaerendus cibus, neq; progredi nuper nati ualeant, se mas socium paulisper prebet, quò foemina sufficere queat. Sin progredi ualeant statim, & cibum sibi quaeritare (quod imbecilla adhuc, multis incommodis obnoxia sunt) mater sese ducem exhibet, quoad adolescentia robusta fiant.

LXV.

Quidam cū de salute penitus desperassent, egregia facta edidere: fortunaq; commutata, hostes aliquādo superarunt: quo
circa

circa & in proverbio dicitur, Vna salus uictis, nullam sperare salutem. Quæret igitur quispiam, qua ratione id fieri queat, cum desperatio potius timorem adaugeat, uiresq; tollat: si quidem spes audaciam, uiresq; auget.

Cæterum eorum, qui de uita desperant, non una cōditio esse uidetur. Qui namq; animo tollerandis malis, cōtemnendisq; periculis fortiore fuerint, tantum abest, ut instante ruina torpescant, quin potius in rabiem uersi, ulcisci quoquo modo se gestiunt. Statim itaq; timor in furorem uertitur: furorem uerò uires mirum in modum augere, antea dictum est. Sunt quos pudor urgeat, ne scilicet inglorij & inulti cadant: itaq; ex pudore ira atq; audacia. Qui uerò securitiæ, & ignauitiæ dediti, puilloq; animo, quò magis ex spe decidere, eò torpidiores, frigidioresq; euadunt.

L X V I.

Cur senex semper querulus, & ante acti temporis laudator?

An quòd admirationi uulgo esse studet, quò imbecillis illa, & indecora ætas, in qua non leuis quoq; dementiæ suspicio est, decori reputetur, necq; contemptui sit, quasi nullius usus?

L X V I I.

Cur si consuetis gaudere naturam, sapienter dictum est, uulgatum tamen est, nouis subinde nos delectari?

Solemus profectò præsentia spe melioris fastidire, & noua semper inquirere, primoq; illo occurru cupide amplexari. Verùm hæc quoq; (tanta est humana leuitas) quamprimū tedium afferunt, breuiq; ad cōsuetam lubentissime relabimur. Insuetam enim, quò minus delectare queant, etiam offendere solent. Rectè igitur dictum est, Consuetis gaudere naturam: nec minus uerum est, quòd factari solet, Noua semper expeti: quandò in his quæ adhuc absunt, plus uoluptatis sperare est, inuenire nequaquam.

L X V I I I.

Cur furari uiros, adulterari uerò mulieres adeo dehonestet, ut ad posteros quoq; dedecoris nota perueniat?

Atqui sunt alia longe grauiora crimina: ut homicidia, excidia

día urbium, periuria: quæ tamen dedecori nemo ducit. Antiqua ea præcipuè turpia iudicant, quæ quòd admodum præternaturæ inclinationem sunt, excusari nullo pacto nequeunt. Igitur auaritiã in iuvene, in sene uerò libidinem apprimeoderimus: non alia sanè ratione, quàm quòd à sui natura longè absunt. Fœminis itaq; timiditatem, ac proinde auaritiã nemo uitio uertit: quòd sexus proprietatē insequatur. Cum uero per naturam minus in Venerē concitetur, si quidem pudicitiam suam prostituant, sola animi despectione, atq; fordiciæ id uidentur committere.

Nemo iterum in mare salacitatē & adulteria adeo notet: hoc enim quamquam uitium, attamē à maris natura alienum non est. At furari, ignauia & pusillanimitas suadet. Quæ cum non ex sexu, non ætate proueniat, perpetua naturæ ipsius comes esse censetur. Quam sanè indolem maxime execramur, atque oderimus. Qua uerò ratione maiorū decora posteros nobilitare solent, quòd in ijs uirtutū quasi seminaria quædam superesse credimus: ea sanè & dedecora posterī hereditant.

L X I X.

Cur fieri dixeris, ut cum in brutis fœminæ præ maribus ferè mutæ uideantur (garrunt enim mares, canunt, uociferantur, & omnino fœminis sunt uocaliores) in homine contrà, mulier uirò loquacior, solentq; mulieres prouerbio loquacitatis taxari?

Loquacitas uocalitasq; omnis aliàs naturæ impetu prouenit, quibus scilicet multus circa præcordia gliscit calor, quo sanè hilaritas & promptitudo, & omnino mobilitas paritur. Cum itaq; mares calidiores sint, nil mirū si ad uoces edendas promptiores quoq; fuerint: præcipuè cum ad uenerem cōcitantur, nam calore tunc tēporis plus abundant. Iccirco castrata ilico obmutescunt, quasi refrigerata torpescant. Hanc sanè differentiam præcipue in auibus obseruamus, quòd hoc genus animantium cæteris uocalius esse uideatur: quod luculentissime Lucretius cecinit, cum inquit:

Aërię primūm uolucres te diua: tuumq;

Signifi

Significant inĭtum, percussæ corda tua uĭ.

In homine uerò; si quidem tenellos, neq; adhuc rationis repa-
gulis coërcitos consideres, masculos itidem foëminis uocalio-
res esse comperies : neq; id ĩs, quòd natura ĩnsit, uĭtio uertit-
tur. At procedēte ætate uĭri, quoniam diutius pensitant, uol-
uuntq; animo : consultius quoq; ac serius uerba exprimunt,
quæ antea mente conceperunt. Quòd si ingenio leues fuerint
(quòd uĭtĭum ferè bili ascribitur) nullis mulierculis loquaci-
tate secundi erunt: quæ res, utpote præter uirilitatem, odiosa
omnibus existit. Igitur mulier de puerili illa garrulitate ni-
hil demit, ob ĩnsitam ingenij leuitatem : multa enim & uaria
semper animo uersat, celerrimeq; deliberat, quare plurima
quoq; ad manus habet, quæ loquatur. Cæterum sicuti modicè
tarda eloquutio uenustatem affert & commendari solet: Ita
quæ modum excedit, ruditatis nota esse uidetur.

L X X.

Cur pueri & mulieres ad lacrymas promptissimi sunt, proximè
hos decrepiti, minimè omnium uĭri: ita ut illacrymari ea æta-
te indignum uideatur?

Lacrymæ pluribus de causis oriri uidentur. In his enim qui
aut sternutantes, aut solem inconniuentibus oculis ĩspicien-
tes lacrymantur, expressione quadam fieri dixeris, cum caput
noxium quĭppiam tentans propellere, una excrementitias
humiditates exprimit. Qui uerò effusè ridet, aut uehemen-
ter tussit, eo quòd spĭritum contineant, lacrymantur : inde
enim efferuescit sanguis, caputq; inflammatur : quare excre-
menta funduntur, ac desiuunt. Cur uerò moerentibus lacry-
mæ oboriantur, non satis apertum est. An tunc demum illa-
crymamus, cum quos misericordia prosequimur affligi uide-
mus, præsertim si ĩs malis propulsandis neutiquam satis
esse possumus? Si enim aut ira subrepat, aut auxiliĭj spes ali-
qua, tantum abest ut lacrymas fundant, ut potius ulcisci que-
rant, uel de præsidio consultant. Cæterum cum auxiliĭj pariter
& consilij ĩopes sumus, cernimusq; nobis charissimos dōle-
re, statim lacrymæ oboriuntur: ea sanè ratione, quòd animus

E noster

noster consentiat, atq; unâ affligatur. Itaq; cerebrum intelli-
gentiæ sedes, unâ patitur, nec dissimilem efficit motionem, q̄
mali quippiam propellere tentaret, exprimitq; unâ lacrymas.
Nam quod animus noster imaginatione mali sæpe cōsentiat,
ita ut illiusmet affectus quædam ceu imago in ipso genere-
tur, multa sanè monstrant: læti enim nos quoq; exhilarant,
mœsti mœrentes reddunt. Nec minus in corpore motio quæ-
dam inde sæpe apparet: Siquando enim acerba aut acida man-
dentem inspeximus, proritatatur saliuâ, atq; omnino quid simi-
le lingua patitur. Sic ubi oscitantem inspeximus, aut meien-
tem, utriusq; desiderium non raro irrepit, quanquam per na-
turam ea excretionem corpus minime egeat. Cur uerò pueri, &
mulieres, & omnino uiribus imbecilli præcipuè illacryment,
animi mollicies in causa esse uidetur, ob quam statim concis-
dunt, & desperant, eaq; ueluti nota, mœrorè, & misericordiam
præferunt. Porro uiros lacrymæ dedecent: & misereri quoq;
si Stoicis credimus. Neque enim animum despondere faciliè
debent, qui uiribus & consilio pollent. At si ineuitabile ma-
lum urgeat, in lacrymas fortis nō funditur, neq; dolori cedit:
Verum obluctatur adeo, ut angoris eius notæ nulla ex parte
in corpore elucescant. Sic de Aenea Virgilius:

Spem uultu simulat, premit altum corde dolorem.

LXXI.

Cur si lacrymæ dolore animi excidunt, multos tamen uideas
præ lætitia lacrymaris?

An hi inter cæteros mollissimo animo cēsendi sunt: siquidem
præteriti tantummodo mœroris & lacrymarum recordatio-
ne, sui misericordia commouentur, atq; illacrymant: uoluunt
enim ilico animo quandiu anxerint sese exoptatæ rei deside-
rio, quantumq; fuderint lacrymarum.

LXXII.

Cur uelox augmentum nota est uitæ breuioris? Sic enim Ari-
stoteli placet, qui cum de cerui uita fabulosas quasdam narra-
tiones refelleret, ita inquit, ἡ τε κύνος καὶ αὐφρονος τῆν νεβροῦ
συμβαίνει ὅχ' ὡς μακροβίῳ τὸ ζῶν ὄντ'. Idem experiētia quoq;
com

compertum: Arbores enim quæ celerrimè adoleſcunt, ut perſica, ut prunus, ut ceraſus, cito quoq; intereunt. At pinus, abieſc, & annofa ulmus, multa uirum (ut ait ille) durando ſecula uincunt.

An quia humidum innatum dilutum, & omnino aquoſum fortita ſunt: quod enim eiufmodi eſt, ſicut breui extenditur, ita celerrimè difflatur, atq; areſcit. Contra quæ oleoſum aut reſinoſum humidum obtinent: quòd lentore ſuo ſerò extenditur, non niſi longo temporis ſpacio areſcit. Ita enim in externis fieri uidemus: aquea namque corpora celerrimè igne conſumuntur: at reſina, aut pix, aut oleum diu perdurant, nec facile abſumi queunt.

L X X I I I.

Cur masculini foetus celerius in utero perficiuntur: cum ab ortu foeminae citius & adoleſcant, & ad ætatis uigorem perueniant?

An quia ſemen, ex quo foemina concipitur, humido quidem præ eo, ex quo mas gignitur, abundat, ſed calore uincitur: itaque puſillus ille calor conceptionis initio humoris multitudine ferè opprimitur, neque concoquere & perdomare materiam poteſt, è qua foetus conformatur. At ubi poſtmodum adoleuerit foetus, ſenſim emergit, & uiget: itaque extendere, & augmentum facere ſatis ualet. Celerius proſecto quàm in mare: quoniam humidum ipſius plus aqueæ naturæ præ ſe ferat: inde enim uniuerſim augmenti celeritatem fieri dicebamus. Quòd uerò humidum ex quo foemina concipitur, tenuius ſit, & aquoſius, non modò naturæ ſpectatores in ſemine obſeruarunt, ſed & inde conijcitur, quod tota uita maribus humidiores cum ſint, citius quoque areſcunt: ſenectus enim ſiccatio quædam eſſe uidetur.

L X X I I I I.

Cur pone aquæ phialam, quæ ad ſolem conuertatur, multa exurruntur: quæ uerò candorem egregium habet, nihil læduntur? Quòd exuſtio radiorum coalitum fiat, cana nimirum ſpecula ſatis monſtrant: niſi enim qua parte radij concidunt uniuerſi,

E 2 quod

quod ignem concipere debet admoueat, minime incenditur. Siquid igitur in sese incidentes luminis radios cogit ac congregat, id proculdubio exuri necesse fuerit: quod uerò fundit, disgregatq̄, ut quę plana superficie sunt, presertim si læuore participant, & quę egregie candicant, ea sanè de causa uim solis non admittunt.

LXXV.

Cur sulfur sicco calore liquefiat, humido nequaquam?

Non sulfur modò, sed & alia quamplurima eius naturæ uidentur, ut sicco dumtaxat calore fundantur. Rursus alia & à sicco, & ab humido. Quæ igitur prioris generis sunt, ut sulfur & metalla omnia, communem aliquam naturam nacta sunt, ob quam ab humido exurente non liquentur, quam sanè scrutari oportet. Sunt igitur nonnulla solidiore concretionem producentia, in quibus nimirum, fusile humidum plurima terrestri portione obruitur, ac detinetur. Atque hæc non nisi à sicco funduntur, eò quòd acrior uis eius sit, qua ualidius, penitiusq̄ imprimat, & segreget. At quę posterioris, ut cera & resina omnium, molli concretionem coalescunt, minusq̄ terræ obtinent, molemq̄ laxiorē, ita ut à debiliore calido fundi possint. Cur uerò in utroque genere, alia celerius, alia serius liquefiant, ex humidæ portionis quantitate euenire putandum, unà & molli densitudine. Etenim fusio, latentis humoris euocatio est.

LXXVI.

Cur cera facillimè oleo confunditur, non uino, non aqua?

An quòd simile simili facillimè admiscetur? Cera igitur & quęcunque pingui atque aëreo humido abundant, ut resinę, & plantarum succi, qui facile ignem concipiunt, cognata oleo sunt, ideo & statim unà concalescunt. At quę natura dispari, oleo confundi nequeunt, quale papaueris succus, & hypocistidis, qui tamen uino aut aqua facillimè permiscentur.

LXXVII.

Cur cadauera eorum, qui absorpti aquis periere, primū quidem ima petunt, mox tertio uel quarto die in summa sensim attolli incipiunt?

An tunc

An tunc attollitur primùm , cùm putredinem sentiunt? quo fit, ut hyeme seriùs hoc accidat. Putredo uerò ea ratione corpora leuiora facit, quòd calorem adiunctum habeat: qui quidem dum corpora dissoluit, flutuoso spiritu cavitates omnes cadaueris replet: unde & aquæ subsidere nequit.

LXXVIII.

Cur grues dum uolant, pyramidē semper describere uisuntur? An quia graues cum sint, immensa tamen aëris spatia præteruolant: quo igitur minus defatigētur, sese in omnem uolandi facilitatem componunt, protenduntq; crura in auersa: (neque enim ut ceteræ aues, ea cōtrahere, ob longitudinem possunt) collumq; exerunt, figuram demum eam toto agmine depingunt, qua ueluti cunco quodam obiectum aërem facile diuidant.

LXXIX.

Cur edulia quædam dulci sapore cum sint, si præsumantur, uinū gustu insuaue reddunt: quædam contra adaugēt suauitatem? Porro potiores, non alia sanè de causa, mellis, aut saccari condimenta à mensis arcent.

An quia, quæ exactam illam dulcedinem obtinent, tum laxare linguæ meatus, tum adeo altè descendere queunt, ut diu ijs imbuta lingua, nil exacte sentire queat, uideanturq; omnia ea de causa amarore, & insuauiate participare? Dulcia uerò, quæ uinoso quodam succo abundant, atque unà adstrictionis plus minus ue secum ferunt, neq; alte descendunt, ut meatus oppleant, quin potius si quid limosum, putridum ue linguæ inhæsit, detergent, eamq; ita preparant, ut exactissimè postmodum gustet. Hanc dotem cùm multa ex pomis obtineant, omnium tamen suauitatem, qui nunquam pro meritis estimatur Pepon, longè exuperat.

LXXX.

Cur Oriente sole, stellæ omnes delitescunt, quanquam prope occasum longe à sole sint sitæ?

An quia nimia lux oculis circumfusa, ea quæ paulo obscuriora sunt, abscondit? Ita enim usu euenire cernimus, ut qui ex

E 3 tene

tenebrosiore loco prospicit, acrius quæ in lumine uersantur discernat. Neq; enim solis fulgor, (uti quis fortasse crediderit) eas obscurat. Noctu enim innumeræ soli multo propinquiores, perspicuè fulgent. Cùm tamen neque terræ umbra tollere possit, quin solis luce tunc temporis suffundantur, ut Mathematici demonstrant. Nulla ergo in re ipsa differentia esse uidetur, uerùm in oculo duntaxat. Argumento est, quòd quæ paulo antè sub auroram sydera conspiciebantur, eadem mox oriente sole delitescunt.

LXXXI.

Cur qui longa ualidaq; exercitatione resiccati sunt, frigida epota, siti minime leuantur?

An quia aqua resiccatis solidis particulis, utilem madorem restituere nequit; at dilutum uinum potest, quoniam uim alimenti obtinet. Merum enim non modo sitim non leuat, sed strangulat aliquando: quod in his compertum est, qui à longo cursu merum potarunt.

LXXXII.

Cur culices, non æquè omnes morfu impetunt? quosdam enim nec attingunt quidem: at muscæ sine discrimine omnia, tum homines, tum bruta affligunt?

An quia sapes quosdam lubēs prosequitur, quosdam uerò respuit? Porro duce odoratu bruta pascuntur: qua enim alia uia in multiplici illa herbarum uarietate, non ingratas modo uerum & lethiferas quoque secernerent? Gaudet autem præcipuè acidis culex, ut usus monstrat, & Aristoteles obseruauit. Fructus enim non attingit, priusquam corruptione acorè contraxerint. Quibus igitur sanguis purus, & minime putidus, hos culex non insectatur: musca uero omnium animalium est, & dulcibus maxime oblectari solet.

LXXXIII.

Cur lateres, ubi igne excocti fuerint, ponderosiores euadunt, quàm cùm duntaxat sole resiccati erant? Cum nihil quod materiam grauitatis adaugere possit, accessisse uideatur: mole enim minores euadunt.

An

An quia igne lapidescunt, & solidiores fiunt? Quare meatus, quos sol produxerat, dum leui illa calefactione rarefacit, quicquid uapore aut aere replebantur, ut ignis ualidissima conuenient, corpusque uniuersum densatur. Quare quicquid aëreae uel uaporosae substantiae inerat, unà extruditur.

L X X X I I I I.

Quamobrem quibus cornua sunt, altero dentium ordine careant, materiae inopiam causatur Aristoteles: quicquid enim terrestris ea parte inerat, abijt in cornua. Hunc locum Caius Plinius taxat: quoniam (inquit) cerua altera dentium serie caret, & cornibus. Ceterum (pace sua dixerim) minus scite Aristotelem reprehendit Plinius: est enim quod pro exemplo affert, haud equidem naturae defectus, sed sexus occasione contingit, ceruam cornu carere: tentauit enim & in ijs quoque natura, quod speciei erat proprium. Verum materia caruit. quoniam in omni animantium genere, minus sane terrei recrementi foemina obtinet. Quamobrem & generosiores in ouium specie cornuta habentur, quod scilicet ad marium naturam, corporis habitu propius accedunt: proinde & ambientis iniurias, melius ferunt. Cerua igitur quaedam uelut cornuum rudimenta habet, quae tamen ob eam quam diximus causam perfectiore natura nequiuit.

F I N I S.

